

Bildande av Onsö naturreservat i Mariestads kommun

Uppgifter om naturreservatet

Namn:	Onsö naturreservat
Naturvårdsregister-ID:	2002915
Kommun:	Mariestad
Areal (ha):	Cirka 1020, varav 700 hektar vatten
Lägesbeskrivning:	Onsö är beläget i Vänern väster om Mariestad
Markägarkategori:	Statligt ägd
Fastighets- och sakägare:	Enligt sakägarförteckning (bilaga 3)
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Natura 2000-beteckning:	SE0540332

Beslut om bland annat bildande

Länsstyrelsen förklarar det område som avgränsats på kartan i bilaga 1a som naturreservat. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken.

Namnet ska vara Onsö naturreservat.

Beslutet riktar sig till allmänheten, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

Länsstyrelsen fastställer skötselplanen enligt bilaga 2 för naturreservatets långsiktiga vård. Beslutet är fattat med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Länsstyrelsen har tidigare beslutat om följande områdesskydd som berör det nu bildade naturreservatet:

Beslut om bildande av naturreservatet Onsö i Mariestads kommun enligt 7 kap. 4 § miljöbalken den 15 april 2005, dnr 511-24074-2002 (14FS 2006:53).

Länsstyrelsen beslutar att detta områdesskydd upphävs när nu aktuellt beslut vunnit laga kraft.

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är följande:

- Bevara en oexploaterad skärgårdsmiljö som är viktig för bland annat fågellivet.
- Bevara och utveckla förekomst och rikedom av arter och strukturer knutna till gamla, barrdominerade bondeskogar och hällmarkstallskogar.
- Bevara och utveckla förekomst och rikedom av arter och strukturer knutna till öppna och trädklädda naturbetesmarker samt betade barrskogar.
- Bevara och utveckla ett område av stor betydelse för det rörliga friluftslivet.
- Bevara de inom området förekommande naturtyperna och/eller arterna som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd.

Syftet ska uppnås genom följande:

- Skogen undantas från rationella skogsbruksåtgärder och sköts som traditionell bondeskog. Detta kan bland annat innebära begränsat virkesuttag till exempel genom plockhuggning.
- Allmänhetens tillträde regleras vid störningskänsliga fågelskär.
- De gamla barrdominerade bondeskogarna betas årligen.
- Hagmarkerna och maderna på öns södra del hävdas genom bete kompletterat med betesputsning och röjningar.
- Vädjandeskyltar om att hänsyn ska tas till fågellivet, till exempel aktiva fiskgjusebon, sätts upp om behov uppstår.
- Ladugård, sjöbod, hamnanläggningar för transport av betesdjur, stigar och informationstavlor iordningställs och underhålls.

Beslut om föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar att följande föreskrifter ska gälla i naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

A. Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden (7 kap. 5 § miljöbalken)

Inom naturreservatet är det förbjudet att göra följande:

1. Avverka, gallra, röja, ta bort eller på annat sätt skada levande eller döda träd eller buskar, oavsett om de står upp eller ligger ner.
2. Uppföra byggnad eller annan anläggning, eller ändra utformning eller användning av byggnad eller annan anläggning så att dess påverkan på området ökar.
3. Borra, spränga, gräva, schakta, muddra eller påla.
4. Anordna deponi eller annat upplag, fylla ut eller tippa massor.
5. Påverka området hydrologi genom att dika, dämma, avleda, omleda eller valla in. *Förbudet gäller inte vid rensning till ursprunglig eller fastställd bottennivå av befintliga diken.*
6. Så, plantera eller sätta ut arter från samtliga artgrupper.
7. Använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, kalk eller gödsel.
8. Jaga fågel.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det också förbjudet att göra följande:

9. Anlägga brygga eller anordna ankoringsplats för farkoster eller sanitär anläggning längs med sträckan Knektudden–Blåhallsudden.
10. Anlägga jaktorn eller fångstanordning för vilt.

Undantag

Föreskrifterna enligt A ovan gäller inte i följande fall:

1. När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför de åtgärder som anges i B-föreskrifterna i Länsstyrelsens beslut.
2. Inom de tomt- och hamnmiljöer som redovisas på karta i bilaga 1b gäller inte föreskrifterna A1- A5.
3. Vid reparation och underhåll samt nyetablering av sjösäkerhetsanordningar gäller inte föreskriften A1-A4.
4. Vid anläggning, reparation och underhåll av el-, fiber- och vattenledningar i vattenområdet gäller inte föreskriften A2-A4.

5. Vid underhåll eller reparation av väg på Dillö gäller inte A1, A3-A5 inom vägområdet.
6. Vid genomförande av åtgärder som har tillstånd enligt någon av föreskrifterna A9–A10 gäller inte förbuden enligt A1–A8, om förbuden hindrar genomförandet.

B. Föreskrifter om förpliktelser att tåla intrång (7 kap. 6 § miljöbalken)

Detta avser hela naturreservatet där inget annat anges.

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande åtgärder genomförs för att tillgodose syftet med naturreservatet:

1. Naturreservatets gränser märks ut i terrängen.
2. Tillträdesförbudsområdet enligt C3 märks ut i terrängen.
3. Luck- och plockhuggning för att bibehålla karaktären av bondeskog. Detta kan innebära virkesuttag.
4. Betesdrift och betesputsning med tillhörande åtgärder inklusive röjning samt uppsättning och underhåll av stängsel.
5. Naturvårdsinriktad skötsel av enstaka träd. Detta inkluderar röjning, beskärning, veteranisering, utsättning av mulmholkar och stödplantering av ädellövträd.
6. Rensning av diken inklusive iläggning av trummor för djurpassage.
7. Underhåll av befintliga brukningsvägar genom röjningar, flyttning av nedfallna träd och byte av vägtrummor.
8. Vandringsled med tillhörande anordningar underhålls.
9. Informationsskyltar, parkeringsplats och hamnanläggningar underhålls på de platser som framgår av karta i bilaga 1b. Detta inkluderar muddring, sprängning och pålning.
10. Bekämpning av invasiva främmande arter.
11. Röjning av vass.
12. Röjning av fågelskär.

13. Åtgärder för att begränsa eller förhindra storskaliga angrepp av åttatandad granbarkborre, om angreppen riskerar att hota syftet med naturreservatet. Tillåtna metoder är utplacering av fällor, utläggning av fångstvirke, fällning av angripna granar, rotkapning av vindfällda granar och barkning. Fällda träd bör lämnas inom naturreservatet. Eventuellt fångstvirke ska föras ut ur reservatet.
14. Undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden, inklusive uppsättning av viltkameror.

C. Ordningsföreskrifter om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap. 30 § miljöbalken och 22 § förordningen [1998:1252] om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.)

Inom naturreservatet är det förbjudet att göra följande:

1. Lägga upp eller förvara båt eller annan farkost på land mer än två dygn i sträck på samma plats.
2. Förtöja båt eller annan farkost mer än två nätter i sträck på samma plats
3. Under tiden 1 april till 31 juli vistas inom de områden som markerats på kartan i bilaga 1b.
4. Ha hund okopplad under tiden 1 mars–30 september. Förbudet gäller inte i samband med skötsel av naturreservatet, jakt eller eftersök av skadat vilt.
5. Ta bort eller på annat sätt skada döda träd eller buskar, oavsett om de står upp eller ligger ner.
6. Så, plantera eller sätta ut arter från samtliga artgrupper.
7. Elda annat än i medhavda grillar, gasol- och spritkök eller liknande.
8. Parkera motordrivet fordon, husvagn eller liknande utanför anvisade parkeringsplatser.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det också förbjudet att göra följande:

9. Anordna läger, tävlingar eller andra arrangemang med fler än 50 deltagare.
10. Fästa permanent förtöjningsanordning i berg på ny plats.

Undantag

Ordningsföreskrifterna enligt C ovan gäller inte i följande fall:

1. När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför de åtgärder som anges i B-föreskrifterna i Länsstyrelsens beslut.

Länsstyrelsens bedömning och motivering

Skälen för beslutet

Naturreservatet hyser mycket höga biologiska bevarandevärden främst knutna till oexploaterad skärgårdsmiljö, naturskogsartad barrskog, traditionell bondeskog samt stora och sammanhängande välhävdade strandängar och hagmarker. I hagmarkerna finns ett stort antal värdefulla ädellövträd, främst i form av ek.

Fågellivet är mycket rikt inom området. Fågelskären i området är viktiga för kolonier av vitfågel, liksom lommar och änder. De äldre tallskogarna utgör värdefulla häckningsmiljöer för bland annat större rovfåglar.

Den traditionella bondeskogen tillsammans med strandängarna och de vidsträckta hagmarkerna är grunden till områdets artrika växt och djurliv innehållandes flera hotade, sällsynta eller krävande arter. Bland de naturvårdsintressanta arterna som noterats inom naturreservatet finns flera rödlistade arter. Denna artlista är inte komplett och många artgrupper har inte inventerats, till exempel insekter. Sannolikt finns det därför ett stort antal rödlistade och naturvårdsintressanta arter som ytterligare skulle förstärka bilden av naturreservatet som ett värdefullt och skyddsvärt område.

Under främst sommarhalvåret är Onsö ett populärt utflyktsområde för båtburna besökare, med fina naturhamnar och platser för bad och avkoppling.

Genom bildande av naturreservat säkerställs att dessa natur-, och friluftsvärden bibehålls och kan få erforderlig skötsel.

Reservatet ligger inom Torsö skärgård (med Torsö, Onsö, Dillö, Brommö och Kalvö) som i sin helhet har mycket höga biologiska värden. I handlingsplanen för grön infrastruktur är detta utpekad som en värdeetrakt för barrskog och naturliga gräsmarker. I och med detta beslut bidrar reservatet till att bevara och stärka grön infrastruktur i hela värdeetrakten genom att konnektiviteten/de ekologiska sambanden i värdeetrakten bevaras och stärks så att strukturer och biotoper är väl förbundna och integrerade i landskapet.

En mer utförlig beskrivning av området lämnas i skötselplanen.

Motivering och förtydligande av föreskrifterna

För att samtliga värdefulla miljöer i reservatet, såväl på land som i vatten ska kunna bibehålla och utveckla sina naturvärden får de inte utsättas för till exempel exploatering eller andra verksamheter på ett sådant sätt att det påverkar deras utbredning, hydrologiska förhållanden eller naturvärden negativt.

För att reservatets öar och skär samt strandzoner skall bibehålla sin viktiga funktion för fågellivet bör särskilt viktiga områden hållas fredade från störning från till exempel friluftslivsaktiviteter. Det är också viktigt att dagens kala skär inte blir bevuxna med sly- och buskvegetation.

För att reservatets skogar ska bibehålla och utveckla sina höga naturvärden krävs att skogen även fortsättningsvis brukas som traditionell bondeskog med ett regelbundet begränsat virkesuttag. I övrigt behöver skogen huvudsakligen få

utvecklas fritt utan ingrepp i form av rationella skogsbruksåtgärder, samtidigt som det bedrivs en betesdrift som säkerställer skogens karaktär som så kallad bondeskog.

För att madmarkerna och övriga hagmarker ska kunna bibehålla och utveckla naturvärden är det viktigt att de hävdas årligen. Vidare får inte markskiktet utsättas för gödsel eller annan negativ påverkan.

Mot bakgrund av ovanstående anser Länsstyrelsen det motiverat att införa föreskrifterna A1–A10 som reglerar dessa typer av åtgärder i reservatet. Med anläggningar i A2 avses det mesta som går att bygga eller ställa i ordning och som är lite större, till exempel stängsel, vägar, stigar, bryggor, mast eller torn.

För att bevara och utveckla områdets naturvärden krävs att vissa skötselåtgärder genomförs. Därav anser Länsstyrelsen det motiverat att införa föreskrifterna B1–B14 som möjliggör för förvaltaren att genomföra nödvändiga skötselåtgärder.

I syfte att begränsa störning eller annan skada på reservatets flora och fauna införs föreskrifterna C1–C10.

Konsekvensutredning

Länsstyrelsen bedömer att de föreslagna ordningsföreskrifterna enligt C innebär så begränsade kostnadsmässiga och andra konsekvenser att det saknas skäl för konsekvensutredning av regelgivning. Detta enligt vad som sägs i 4 och 5 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Beslutets förenlighet med bland annat riksintressen, planer och områdesbestämmelser

Riksintressen med mera

Onsös Naturreservat ligger inom riksintresse för yrkesfiske (RI YF 73) och riksintresse för Friluftsliv (FO 42_5).

Reservatet är av regeringen utpekad som Natura 2000-området Onsö SE0540332 och utgör därför riksintresse enligt 4 kap. 8 § miljöbalken. Bildandet av naturreservatet är en del i skyddet av Natura 2000-området och därmed uppnås de krav som ställs i EU:s art- och habitatdirektiv.

Kommunal översiktsplan

Detta beslut överensstämmer med intentionerna i översiktsplanen för Mariestads kommun där området till största delen redan är upptaget som naturreservat.

Befintligt områdesskydd

Området omfattas av beslut om naturreservat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken.

Beslutet enligt 7 kap. 4 § miljöbalken upphävs när detta beslut vunnit laga kraft.

Strandlinjen i reservatet omfattas av 300 meter strandskydd enligt 7 kap. 13 § miljöbalken.

Naturreservatsbildningen är förenlig med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. miljöbalken och med den för området gällande översiktsplanen.

Intresseprövning

Länsstyrelsen bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturreservat. Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen enligt 7 kap. 25 § miljöbalken bedömer Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Upplysningar

Dispens från föreskrifterna

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturreservatet. Om det finns synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap. 7 och 26 §§ miljöbalken).

Skogsvårdslagen

Bestämmelser enligt skogsvårdslagen, skogsvårdsförordningen (1993:1096) eller Skogsstyrelsens föreskrifter gäller inte om dessa strider mot föreskrifterna för naturreservatet. Detta framgår av 4 § skogsvårdslagen (1979:429).

Annan lagstiftning gäller

Vid sidan av föreskrifterna för naturreservatet gäller annan lagstiftning, till exempel följande:

- Miljöbalkens bestämmelser om Natura 2000, strandskydd, generella biotopskydd och vattenverksamhet.
- Bestämmelser om artskydd enligt miljöbalken och artskyddsförordningen, till exempel fridlysningsbestämmelser.
- Fiskebestämmelser i Havs- och vattenmyndighetens författningssamling.
- Bestämmelser om jordbruksverksamhet, till exempel Jordbruksverkets föreskrifter om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket.
- Terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen.
- Kulturmiljölagen.
- Jaktlagstiftningen.
- Bestämmelser om skyltning, till exempel lagen med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning.

- Lagen om skydd mot olyckor till exempel generella eldningsförbud och efterbevakningsansvar vid brand.
- Kommunala ordningsföreskrifter

Reservatets gränser

Reservatets gränser sammanfaller delvis med befintliga fastighetsgränser, se bilaga 1a. Detta gäller även efter eventuella justeringar av fastighetsgränsen i samband med fastighetsbestämning och inmätning av reservatet. Reservatsgränsen ska då följa den nya fastighetsgränsen i berörd del.

Beskrivning av ärendet

Mariestads kommun gjorde 2002, i samband med en planerad försäljning av Onsö, en framställan till länsstyrelsen om att inrätta ett statligt naturreservat på Onsö. Större delen av Onsö förvärvades av Naturvårdsverket i december 2002. Naturreservatet Onsö bildades 2005 för den del av ön som Naturvårdsverket då hade köpt in.

Under början av 2010 köpte Naturvårdsverket in resterande del av Onsö, inklusive samtliga byggnader och båthamn på ön. I köpet, och den fastighetsreglering till Onsö 1:6 och Onsö 1:7 som genomfördes, så ingår, några öar i Onsösundet liksom en båthamn och ett mindre skogsskifte på Dillö.

I samband med arbetet med detta beslut om utvidgning av naturreservatet har även befintliga föreskrifter och skötselplan för det tidigare reservatet reviderats. Detta bland annat på grund av de omfattande restaureringarna och övriga skötselåtgärder som genomförts i reservatet och som givit nya förutsättningar för att bevara och utveckla naturvärdena på Onsö.

Samtliga berörda mark- och sakägare har förelagts enligt 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan.

Myndighetssamråd enligt 25 och 26 §§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. har skett med Mariestads kommun, Havs- och vattenmyndigheten, Sjöfartsverket och Skogsstyrelsen.

Skaraborgs naturskyddsförening, Torsö Hembygdsförening, Torsösnipans vänner, Mariestads firsällskap, Mariestads fågelklubb, Friluftsförbundet i Mariestad, Kryssarklubben Vänern, Lugnås Båtklubb, Mariestads Motorbåtsklubb, Mariestads Naturskyddsförening, Mariestads Segelklubb och Mariestads Sportfiskeklubb har fått förslaget för kännedom och eventuellt yttrande.

Inkomna synpunkter

Synpunkter har inkommit från Mariestads kommun, Sjöfartsverket, Skogsstyrelsen, Friluftsförbundet och Mariestads naturskyddsförening.

Mariestads kommun avstyrker att naturreservatet utökas i Onsösundet eftersom det kan försvåra för framtida ledningar för dricksvattenförsörjning, enligt de utredningar som kommunen har gjort. Kommunens anser också att för bevarande

och utveckling av naturreservatet på längre sikt är det viktigt att Länsstyrelsen Västra Götaland har medel för skötsel av reservatet enligt föreslagen skötselplan.

Länsstyrelsens kommentar: Ungefär halva Onsösundet ingår redan i det naturreservat som beslutades den 15 april 2005. Då det inte föreligger synnerliga skäl att upphäva delar av reservatet kommer en framtida kabeldragning i Onsösundet ändå att behöva gå genom reservatet. Länsstyrelsen har därför infört undantag från föreskrifterna som möjliggör el-, fiber- och vattenledningar genom Onsösundet. Skötselplanen beskriver en önskad målbild och den skötsel som behövs för att nå dit. Vilka av de föreslagna åtgärderna som kan genomföras och takten på genomförandet beror på aktuell naturvårdsbudget. Länsstyrelsen redovisar regelbundet behovet av medel för skötseln till Naturvårdsverket för vidare förmedling till Regeringen.

Sjöfartsverket konstaterar att två farleder går genom reservatet. Som farledshållare behöver Sjöfartsverket ha möjlighet att underhålla, reparera och nyetablera sjösäkerhessanordningar längs farlederna utan krav på tillstånd enligt naturreservatsföreskrifter. Sjöfartsverket har i sak inget att erinra mot en utökning av reservatet men önskar en ändrad skrivning av förslaget undantag för farledsunderhåll som bättre täcker in deras behov av åtgärder.

Länsstyrelsens kommentar: Länsstyrelsen har tillmötesgått Sjöfartsverkets önskemål och ändrat formuleringen av undantaget enligt deras önskemål.

Skogsstyrelsen är positiv till att naturreservatet utvidgas och har inga synpunkter på dess utformning.

Friluftsförbundet Mariestad tillstyrker förslaget till utökning av Onsö naturreservat liksom förslaget till nya föreskrifter för området. Friluftsförbundet ser positivt på att tillgängligheten till reservatet säkerställs genom att vandringsled anordnas och att parkeringen på Dillösidan ingår i reservatet, då hamnen på Dillö används som iläggsplats vid kajakpaddling. Friluftsförbundet anser vidare att de inskränkningar i allemansrätten som förslag till ordningsföreskrifter innebär är väl avvägda för att balansera skyddet för naturmiljön med allmänhetens tillgång till området.

Mariestads naturskyddsförening välkomnar förslaget till utökning av Onsö naturreservat och stödjer reservatets syften. Däremot anser naturskyddsföreningen att de åtgärder som föreslås för att uppnå syftet är otillräckliga. Naturskyddsföreningen önskar att tillträdesförbud inrättas kring befintliga häckningsplatser för bland annat fiskgjuse och havsörn med flera.

Länsstyrelsens kommentar: Länsstyrelsen bedömer att det nuvarande friluftslivet i området inte ger upphov till en störningsgrad som motiverar att fler tillträdesförbud inrättas. Länsstyrelsen bedömer också att detta beslut inte kommer innebära en markant ökning av friluftslivet i området. Det är inte heller helt ovanligt att fiskgjusar, och i viss mån även havsörnar, byter häckningsplats varför ett eventuellt motiv till tillträdesförbud då inte finns kvar.

Markåtkomst

Vid tidpunkten för detta beslut har köpekontrakt tecknats med samtliga fastigheter.

Detta beslut ska skickas till sakägare och övriga berörda enligt sändlistan i bilaga 4.

Ersättningstalan

Rätten till ersättning upphör ett år efter att beslut om naturreservat har vunnit laga kraft. Det innebär att om Länsstyrelsen beslutar att bilda ett naturreservat (utan att ersättningsfrågorna är lösta) har parterna ett år på sig att lösa ersättningsfrågan på frivillig väg. Om ni inte kan komma överens om ersättningen under denna tid behöver du som sakägare stämma staten i mark- och miljödomstolen. Annars förlorar du rätten till ersättning. Detta enligt 31 kap. 13 § miljöbalken.

Du kan överklaga beslutet

Se bilaga 5 ”Så här överklagar du Länsstyrelsens beslut”.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling och i Mariestads-Tidningen.

Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken och 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i Länsstyrelsens författningssamling och gäller omedelbart även om de överklagas.

De som medverkat i beslutet

I detta ärende har länsöverdirektör Lisbeth Schultze beslutat. Naturvårdshandläggare Henrik Roos har varit föredragande. I ärendets slutliga handläggning har också medverkat avdelningschef Sven Swedberg, enhetschef Johan Jannert, antikvarie Jesper Clarito, länsarkitekt Emma Ahlgren, vattenvårdshandläggare Pia Frid och länsjurist Linda Granström.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Hantering av personuppgifter

Information om hur vi hanterar personuppgifter hittar du på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/personuppgifter

Bilagor

Bilaga 1a Beslutsakta

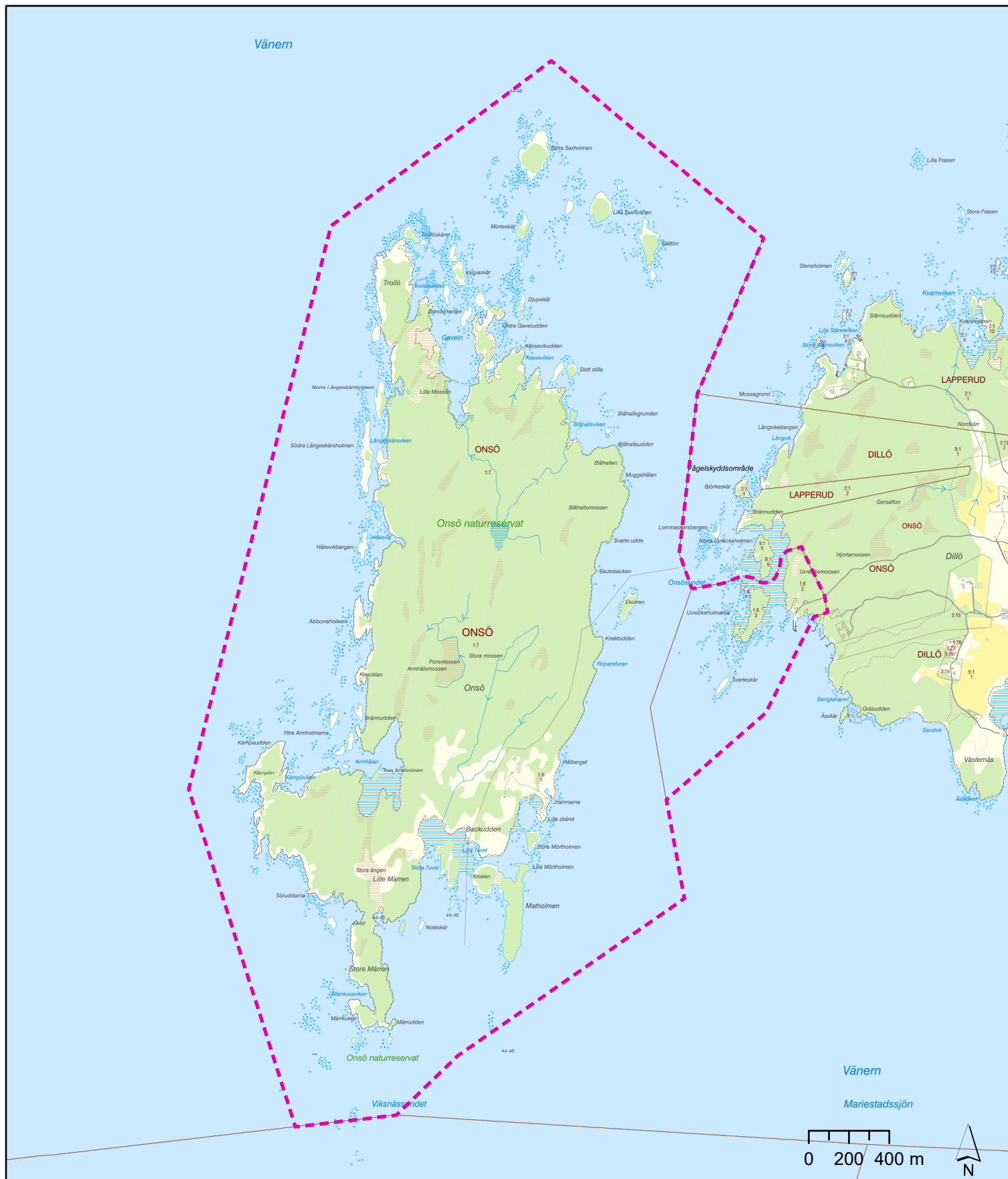
Bilaga 1b Precisering av föreskrifter

Bilaga 2 Skötselplan

Bilaga 3 Sakägarförteckning

Bilaga 4 Sändlista

Bilaga 5 Överklagandehänvisning

Bilaga 1a, Beslutskarta Onsö Naturreservat, Mariestads kommun

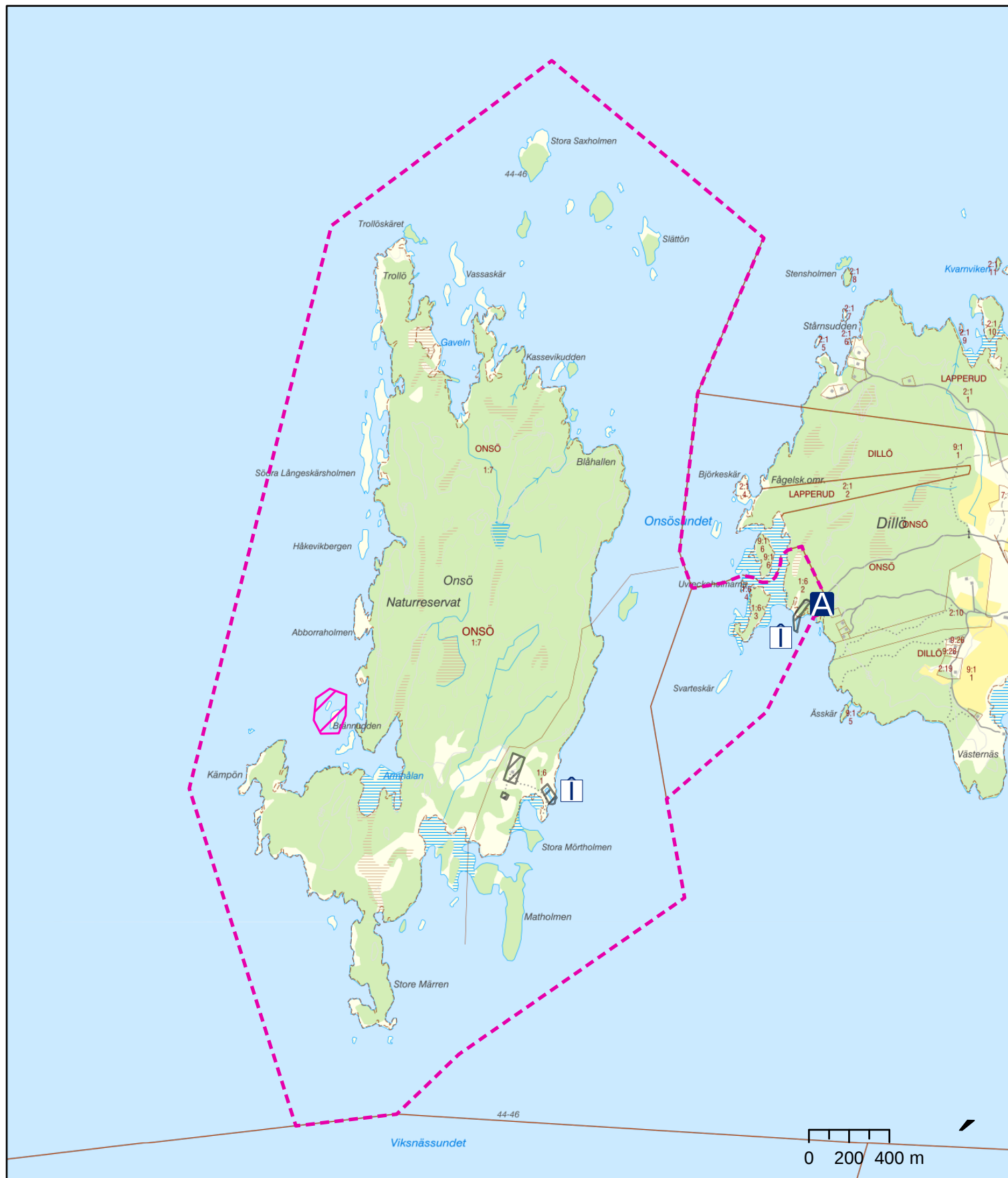
 Gräns för naturreservat

Illustrationskarta till beslut om
Onsö naturreservat.
Tillhör Länsstyrelsens beslut om
naturreservat enligt 7 kap 4 §
miljöbalken 2023-11-13, dnr 43458-2015

Länsstyrelsen
Västra Götaland

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Bilaga 1b, Precisering av A-, B- och C- föreskrifter i Onsö Naturreservat, Mariestads kommun

- Gräns för naturreservat
- Tillträdesförbud 1 april - 31 juli enligt C3
- Mark undantagen från A1- A5
- A P-plats
- I Hamn, ankringsplats

Illustrationskarta till beslut om
Onsö naturreservat.
Tillhör Länsstyrelsens beslut om
naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken
2023-11-13, dnr 43458-2015

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Naturavdelningen

Bilaga 2

SKÖTSELPLAN
2023-11-13

Diarienummer
43458-2015

Sida
1(35)

Skötselplan för Onsö naturreservat i Mariestads kommun

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
BILAGOR.....	3
1. Sammanfattning	4
1.1. Syfte.....	4
2. Beskrivning av området	5
2.1. Uppgifter	5
2.2. Allmän beskrivning av området	6
2.3. Mark- och vattenanvändning – då och nu	6
2.4. Bevarandevärden	7
2.4.1. Biologiska bevarandevärden.....	7
2.4.2. Geovetenskapliga bevarandevärden.....	10
2.4.3. Kulturhistoriska bevarandevärden	10
2.4.4. Friluftslivsvärden	10
2.5. Övrig bebyggelse och anläggningar	10
3. Skötsel och bevarandemål	11
3.1. Indelning av skötselområden.....	11
3.2. Bevarandemål	11
3.3. Allmänt om skötseln.....	11
3.4. Bevarandemål för Natura 2000-naturtyper och arter.....	14
3.5. Konsekvenser av klimatförändringar	14
3.6. Skötselområden med mål och åtgärder	15
4. Forn- och kulturmiljövård.....	31
5. Friluftsliv	31
6. Gränsmarkering	32
7. Uppföljning	33
7.1. Dokumentation av skötselåtgärder	33
7.2. Bevarandemål och gynnsamt tillstånd.....	33
7.3. Revidering av skötselplanen.....	33
8. Planerad förvaltning.....	33
Referenser	35

BILAGOR

Bilaga 2a: Tabell 1 Natura 2000-naturtyper
Tabell 2 Arter
Karta Natura 2000-naturtyper

Bilaga 2b Skötselområden

Bilaga 2c: Fornlämningar

Bilaga 2d: Anläggningar för friluftslivet

Skötselplanen är uppdelad i två delar, A och B. Den första delen är en beskrivande del. Där anges bland annat naturreservatets syften och vilka natur- och bevarandevärden som finns i naturreservatet. Den andra delen av skötselplanen beskriver naturreservatets bevarandemål och hur naturreservatet ska skötas.

DEL A – Onsö naturreservat

Skötselplanen beskriver vad som ska göras i naturreservatet och Natura 2000-området, samt när och hur ofta det ska göras. Den fastställer också vad som är viktigast att göra om naturreservatsförvaltaren, det vill säga den som är ansvarig för områdets skötsel, behöver prioritera. Skötselplanen beskriver en önskad målbild och den skötsel som behövs för att nå dit. Vilka av de föreslagna åtgärderna som kan genomföras och takten på genomförandet beror på aktuell naturvårdsbudget. Planerna vänder sig främst till naturvårdsförvaltare och markägare, men också till övriga intressenter.

1. Sammanfattning

1.1. Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara en oexploaterad skärgårdsmiljö som är viktig för bland annat fågellivet.
- bevara och utveckla förekomst och rikedom av arter och strukturer knutna till gamla, barrdominerade bondeskogar och hällmarkstallskogar.
- bevara och utveckla förekomst och rikedom av arter och strukturer knutna till öppna och trädklädda naturbetesmarker samt betade barrskogar.
- bevara och utveckla ett område av stor betydelse för det rörliga friluftslivet.
- bevara de inom området förekommande naturtyperna och/eller arterna som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, i gynnsamt tillstånd.

Syftet ska tryggas genom att:

- skogen undantas från rationella skogsbruksåtgärder och sköts som traditionell bondeskog. Detta kan bland annat innebära begränsat virkesuttag t.ex. genom plockhuggning.
- allmänhetens tillträde regleras vid störningskänsliga fågelskär.
- de gamla barrdominerade bondeskogarna betas årligen.
- hagmarkerna och maderna på öns södra del hävdas genom bete kompletterat med betesputsning och röjningar.
- vädjandeskyltar, om att hänsyn skall tas till fågellivet, till exempel aktiva fiskgjusebon, sätts upp om behov uppstår.
- Ladugård, sjöbod, hamnanläggningar för transport av betesdjur, stigar och informationstavlor iordningsställs och underhålls.

Naturresevatets syften styr vilka föreskrifter (regler) som gäller i naturresevatet och ifall skötsel behövs för att syftena med naturresevatet ska kunna uppfyllas.

2. Beskrivning av området

2.1. Uppgifter

Namn:	Onsös naturresevat
Beslutsdatum:	2023-11-13
Areal:	1020 ha, varav vatten 700 ha
Län:	Västra Götaland
Kommun:	Mariestad
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Västra Götaland
NVR id:	2002915
Natura 2000-beteckning:	SE0540332
Natura 2000-områdets skyddsstatus:	SPA
Ägandeförhållanden:	Statligt ägande
Ingående Natura 2000-naturtyper:	Se tabell 2
Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet samt enligt fågeldirektivet:	Se tabell 1
Vattenförekomst (EU_CD och namn):	SE653974-137560 Vänern

2.2. Allmän beskrivning av området

Onsö är beläget i Vänern strax väster om Dillö och skiljs från den sammanhängande ögruppen Torsö-Fågelö-Dillö av ett sund – Onsösundet. Naturen på Onsö är varierad med flera värdefulla naturtyper och ett rikt fågelliv. Större delen av ön täcks av en barrdominerad och traditionellt brukad så kallad bondeskog. Detta innebär att man traditionellt har haft djur som betar i skogen och att man återkommande gjort begränsade virkesuttag, oftast i form av enstaka träd eller mindre trädgrupper, så kallad plockhuggning. Skogen är därför mycket heterogen med större och mindre luckor och gläntor insprängda här och var. Trädskiktet är varierat både avseende ålder och trädslagsblandning. Hela ön betas idag av nötkreatur och får. Skogen har därför över lag kvar sin tydliga betesprägel. Flera av dagens större luckor i skogen härstammar från omfattande angrepp från åttatandad granbarkborre under perioden 2018–2021. Onsö är relativt kuperad och centralt finns större och mindre svackor där våtmarker och sumpskogar har bildats.

På södra delen av ön finns ett stort och sammanhängande öppet beteslandskap som restaurerats i flera etapper under perioden 2006 – 2020. Här finns en mosaik av öppna, välhävdade strandängar och trädklädda hagmarker med ett stort antal gamla och vidkroniga ekar samt potentiella efterträdare till dessa (*bild 1*).

Längs stora delar av Onsö finns kala klippstränder (*bild 2*). På öns västra och norra sida finns en hel del små öar och skär. På några av dem som i stort sett saknar vegetation finns kolonier av häckande vitfågel. I många vikar på öns södra, sydvästra och norra del finns stora områden med bladvass.

Längs den östra sidan finns naturliga hamnar där båtar kan få skydd från i stort sett alla typer av vindar. Några fina naturhamnar finns även på Onsös västra sida, men dessa kan vara mer vindutsatta. Vattnen utanför öns norra del är tämligen grunda och mindre lämpliga som naturhamnar.

Bild 1. Hagmark på södra Onsö.

Bild 2. Onsös västra strand med Kinnekulle i bakgrunden.

2.3. Mark- och vattenanvändning – då och nu

På skifteskarta från 1805 är en stor del av södra Onsö markerat som ängsmark med spridda trädmarkeringar. Intill bebyggelsen på öns sydöstra del finns små åkermarker medan ett smalt bälte från Armhålsans mellersta del tvärs över ön till vad som idag kallas Hamnarna är markerat som samfällad kohage. I denna hage saknas trädmarkeringar på 1805 års karta. Övriga delar är markerat som skogsmark

och sannolikt har denna betats även om detta inte går att utläsa från kartan. Häradskartan från 1850-talet visar ungefär samma markanvändning (*bild 3*). Den samfällda kohagen har försvunnit och i denna del finns nu trädmarkeringar (barrträd). Dessutom har ett par mindre åkerlyckor tagits upp strax norr om bebyggelsen. Ängsmarken har i stort sett samma utbredning som på skifteskartan men trädmarkeringarna är tätare och här anges explicit att det är fråga om lövträd. Om detta verkligen betyder att trädskiktet då var mer slutet är däremot osäkert.

Markerna används idag som bete. Aktivt skogsbruk förekommer inte idag men fram till att delar av Onsö skyddades som naturreservat 2005 har mindre ytor på öns centrala delar nyttjats för mer rationellt skogsbruk. Bruket av åkrar, ängar och betesmark upphörde under 1960-talet.

Bild 3. Häradskartan från 1850-talet visar utbredningen av åker- och ängsmarkerna.

2.4. Bevarandevärden

2.4.1. Biologiska bevarandevärden

Naturreservatet hyser mycket höga biologiska bevarandevärden främst knutna till oexploaterad skärgårdsmiljö, naturskogsartad barr-, bondeskog samt välhävande strandängar och ett stort antal värdefulla ädellövträd, främst i form av ek.

Barrskogar och utmarksbeten

En stor del av ön täcks av en heterogen barrskog. Längs öns kanter är det främst fråga om hållmarkstallskog på bergimpediment (*bild 4*). Denna tallskog är rik på gamla tallar med grova grenar och platta kronor. Dessa träd är viktiga för rovfåglar som till exempel fiskgjusen. I tallskogarna finns dessutom på många håll gott om lågor och torrträd. Död tallved är en mycket viktig miljö för ett

Bild 4. Hållmarkstallskog.

stort antal vedlevande insekter och en stor mängd gnagspår av olika slag indikerar höga entomologiska värdena. Gamla tallar och död tallved är också ett viktigt substrat för vedlevande svampar. Däremot är tallskogar av denna typ, på grund av ett torrt mikroklimat, inte särskilt rika på mossor och lavar.

Mer centralt på ön finns stora partier med en heterogen, grandominerad skog av bondeskogstyp. Skogen har i vissa delar aldrig kalavverkats och har därför ett varierat trädskikt, såväl till ålders- som trädslagssammansättning. Här finns en gammal generation träd som består av spärrgreniga granar, grovgreniga tallar, knotiga ekar samt mer eller mindre svampangripna aspar, björkar och klibbalar. Delar av dessa grandominerade ytor har varit föremål för skogsbruk och är idag yngre och ganska täta bestånd. Tack vare sin långa historik som utmarksbete (*bild 5*) och bondeskogsbruk är skogen luckig med flera stora och små gläntor. Inslaget av hävdgynnad markvegetation är stort och i gläntorna kan det finnas en väl utvecklad grässvål. Här finns goda förutsättningar att bibehålla dessa luckor och skapa nya som kan vara attraktiva och hållas öppna av betande djur (*bild 6*). Död ved av många olika trädslag och i många olika nedbrytningsstadier förekommer rikligt, såväl stående som liggande. Insprängt i skogsmarken finns på några ställen äldre åkerlyckor som sannolikt brukats under en kortare tid liksom även partier av hedkaraktär.

Bild 5. Onsös barrskogar har lång historik som utmarksbete och sedan år 2005 går djuren återigen på skogen.

Bild 6. Glänta i skogen med hävdgynnad vegetation.

Sumpskogarna

Den varierade topografin gör att det på många håll i skogen finns små sumpskogspartier och kärr. Trädskiktet domineras där ofta av klibbal (*bild 7*). Gamla träd är inte ovanliga och mängden död ved är på flera håll betydande. Sumpskogarna är värdefulla bland annat för fågellivet. Dessutom kan man även i dessa miljöer, kanske främst i klibbalstrandskogarna, förvänta sig betydande entomologiska värden.

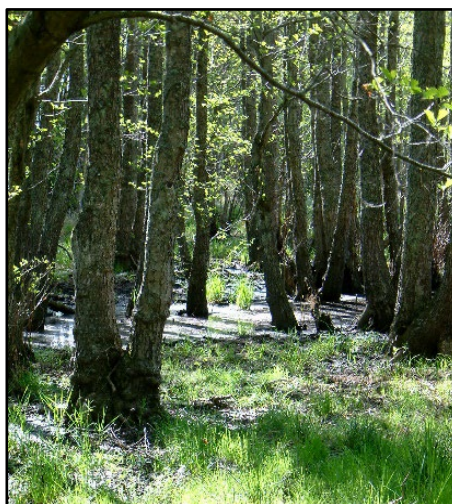

Bild 7. Klibbalkärr.

Hagmarker och lövmiljöer på gamla inägor

Höga naturvärden finns också associerade med öns lövdominerade miljöer. Framför allt gäller detta de ekhagar som finns på öns södra del. Äldre, vidkroniga ekar förekommer allmänt i dessa marker och i områdets norra del finns även ett par gamla hamlade lindar (bild 8). På en del av de gamla ekarna finns en krävande lavflora med bland annat gulpudrad spiklav *Calicium adspersum*, sotlav *Cyphelium inquinans*, och de rödlistade arterna grå skärelav *Schismatomma decolorans*, blyertslav *Buellia violaceofusca* och gammelekslav *Lecanographa amylacea*. Eftersom mängden spärrgreniga ekar i 200-årsklassen är stor finns mycket goda förutsättningar att värdena knutna till ek skall kunna bevaras och utvecklas på ett positivt sätt.

Bild 8. En av Onsös äldre och vidkroniga ekar.

Lövmiljöer är till stor del belägna på rikare berggrund vilket gör att de även i skuggigare avsnitt har en rik lundflora. Här växer bland annat blåsippor men också krävande arter som vårärt och desmeknopp.

Vassar och strandängar

I många vikar på öns södra, sydvästra och norra del finns stora områden med bladvass. Dessa är ibland av värde för fågellivet, exempelvis på öns sydsida vid Lilla och Stora Tuvet. De lummiga områdena med vass och flytbladsvegetation skapar här förutsättningar för en lång rad arter både då det gäller att hitta skydd och föda. Betesdjuren på ön betar gärna i vassen, där bottenförhållanden så tillåter, och skapar då en variation med kortbetade madytor, blå bård och mer högvuxna vasspartier (bild 9). I kombination med de stora sammanhängande och välbetade strandängarna bildar dessa miljöer mycket attraktiva miljöer för våtmarksfåglar.

Bild 9. Välbetade madmarker på Onsös södra del.

Fågelskär

Utanför Onsö finns såväl på västra som på norra sidan mer eller mindre kala fågelskär. På några av dem som i stort sett saknar vegetation finns större eller mindre kolonier av häckande vitfågel, exempelvis havstrut, skrattnås, fiskmås, silvertärna och fisktärna. I skydd av dessa kolonier kan även arter som storlom och strandskata häcka. Några av de viktigaste skären är belägna väster om Onsö, utanför "Armhålan". På mer trädbevuxna öar norr om Onsö häckar åtminstone vissa år arter som havsörn, lärkfalk och fiskgjuse.

2.4.2. Geovetenskapliga bevarandevärden

Berggrunden på Onsö utgörs, liksom på intilliggande öar, av så kallade sydvästsvenska gnejser, en relativt svårvittrad bergart som ger upphov till en mager jordmån. Berggrunden är relativt uppsprucken och i anslutning till vissa sprickdalar finns även mindre kroppar med grönsten där jordmånen är något rikare. Lösa jordlager, främst moräner och torvjordar, finns på öns centrala delar men i väster finns också betydande partier som saknar lösa jordlager och främst består av renspolade klippor. Sammantaget bedöms de geologiska bevarandevärdena på Onsö inte vara påtagligt höga.

2.4.3. Kulturhistoriska bevarandevärden

I fornminnesregistret över Onsö finns endast två markerade fornlämningar. Den ena av dessa utgörs av Onsö gårds gamla tomt. I fornminnesbeskrivningen nämns särskilt en märklig källare, 2x2 m, med tak och väggar av hela kalkstenshällar. Strax norr om Armhålan finns även en markering av något som tolkats som en fångstgrop.

2.4.4. Friluftslivsvärden

Onsö är ett omtyckt besöksmål främst under sommarhalvåret. Ön erbjuder flera goda naturhamnar och ankringsplatser där även mer djupgående båtar kan gå direkt in till land och är därför mycket viktig för båtlivet i ett regionalt perspektiv. Ön har också i flera utredningar pekats ut som mycket betydelsefull för det rörliga friluftslivet (Lönn m fl 1984, Mariestads kommun 2002). Viktiga naturhamnar och ankringsplatser är framför allt Armhålan på öns sydvästra del, Store Märren i söder, kusten mellan Blåhallen och Knektudden på öns ostsida samt innanför Södra Långeskärsholmen på västsidan.

Eftersom ön är stor och så gott som obebyggd och helt saknar vägar finns ovanligt goda förutsättningar att utveckla värdena knutna till det rörliga friluftslivet. Bevarandevärden knutna till friluftslivet bedöms därför som högt.

2.5. Övrig bebyggelse och anläggningar

På Onsö finns ett antal byggnader som ägs av staten. Vidare finns en mindre hamnanläggning som i första hand används för transport av betesdjur till och från ön. Inom naturreservatet, på Dillö, finns också en hamnanläggning. Här finns en vändplan med möjlighet att parkera 5–8 bilar. Staten har i egenskap av markägare andelar i vägen på Dillö. Hamnanläggningarna är viktiga för reservatets förvaltning. De möjliggör bland annat transport av betesdjur till ön och det är därför viktigt att de hålls i funktionsdugligt skick. Vid tidpunkten för detta beslut transporterar nuvarande djurhållaren sina djur från en hamn vid Sjöberg, varför hamnen på Dillö för närvarande inte används i någon större omfattning. Reservatsförvaltaren behöver därför i nuläget inte prioritera hamnen på Dillö, men det är dock viktigt att hamnen är brukbar för framtida djurhållare. Parkeringsplatsen och hamnen på Dillö är också viktiga för det rörliga friluftslivet. Här kan besökare till reservatet lägga i kajak eller en mindre båt.

Farleden in till Mariestad löper genom Onsösundet Väster om Onsö. Här finns två fyrbyggnader inom reservatets gränser. En på ön Ekorrens norra sida och en ute i farleden nordväst om Ekorren. Bägge dessa fyrar ägs och förvaltas av Sjöfartverket.

DEL B – SKÖTSEL AV ONSÖ NATURRESERVAT

3. Skötsel och bevarandemål

3.1. Indelning av skötselområden

Indelning av skötselområden utgår från skötselbehovet. Naturreservatet är indelat i 7 skötselområden med tillhörande delområden.

Skötselområdena är:

1. Öppna och trädbärande betesmarker
2. Betade strandängar, madmarker och vassområden
3. Betat barrskog (utmarksbete)
4. Mosse
5. Strandzoner, öppna vattenytor samt mindre öar och skär.
6. Barrskog – fri utveckling
7. Tomtmark

Inom varje skötselområde kan det finnas en eller flera Natura 2000-naturtyper, se tabell 1, bilaga 2a. Natura 2000-naturtypernas avgränsningar framgår av karta i bilaga 2a.

3.2. Bevarandemål

Bevarandemålen beskriver målsättningen med skötsel och åtgärder för respektive skötselområde och Natura 2000-naturtyp. Målen ger en beskrivning av hur det ska se ut när gynnsamt tillstånd råder. De ger också förutsättningarna för den uppföljning som planeras.

3.3. Allmänt om skötseln

Allmänna skötseldirektiv

Samtliga nedan beskrivna skötselåtgärder bör i så stor utsträckning som möjligt genomföras under den tid på året då påverkan på fågellivet blir så lite som möjligt.

Det är viktigt att bevaka hur ändrade tappningsstrategier för Vänern påverkar naturvärdena i reservatet, särskilt avseende igenväxningen av stränder och fågelskär. Om nödvändigt kan negativ påverkan pga. detta behöva motverkas med skötselåtgärder. Revidering av denna skötselplan kan då vara nödvändig.

Mosaiklandskap

Ett mycket stort antal organismer är direkt eller indirekt beroende av flera olika miljöer under sin livscykel. Att fåglar och däggdjur utnyttjar många olika biotoper i ett landskap är välkänt men ett liknande behov av flera olika biotoper är också mycket vanligt hos många insektsgrupper.

Vid naturvårdsinriktad skötsel av landskap som innehåller såväl skogar som hagmarksmiljöer och bryn är det, med tanke på ovanstående, ofta en god idé att se detta landskap som en funktionell enhet bestående av flera olika skötselområden. Skötselområdena kan var för sig behöva speciella skötselåtgärder men de är ofta, på många olika sätt, sammankopplade till en helhet där varje element eller naturtyp är viktig. Många gånger är kreatursbete tillsammans med riktade gallringar/avverkningar/röjningar ett bra sätt att upprätthålla mosaikstrukturer.

Skog

Naturresevatets skogar har en lång historik av sk bondeskogsbruk med utmarksbete. Skogarnas skall därför även fortsättningsvis plockhuggas regelbundet och betas i sådan omfattning att skogen generellt inte förtätas och att gläntor och andra relativt ljusöppna miljöer bibehålls. Detta kan behöva kompletteras med manuella röjningar av granuppslag och sly. I de större öppna luckorna som nyligen uppkommit på grund av angrepp från åttatandad granbarkborre är det önskvärt att hävdgynnad vegetation etablerar sig i markskiktet på sikt. Därefter kan man låta områdena sluta sig sakteliga men inte mer än att hävdgynnad vegetation kan bibehållas över tid.

Betesmark

Samtliga gräsmarker, inklusive områden som nyligen restaurerats till gräsmarker, ska hävdas genom bete. I de allra flesta fall är bete av nötkreatur att föredra. Får betar ganska selektivt och kan ha en utarmande effekt på örtrikedomen i en betesmark. I vissa fall är dock fårbete ett fungerande skötselalternativ. Med tanke på den känsliga floran samt hagmarkernas värdefulla trädskikt bör bete med häst undvikas.

Trädskikten i betesmarkerna ska vara rika på åldriga lövträd och död lövved, såväl stående som liggande, i grova dimensioner. Merparten av såväl träden som den döda veden bör vara solexponerad. Buskskiktet bör präglas av ljuskrävande arter, gärna sådana som producerar rikligt med blommor och frukter.

I samtliga betesmarker inom reservatet undviks gödsling, kalkning eller andra markförbättrande åtgärder.

För att undvika ansamling av förna och expansion av igenväxningsgynnade arter som älgört och högvuxna gräs är det viktigt att beteshävden är sådan att marken blir väl avbetad varje år. Ett svagare betestryck bidrar till att fältskiktet i betesmarken förlorar sitt inslag av småvuxna och störningståligen arter och efterhand blir alltmer artfattigt. Kompletterande slyröjningar och tuvbekämpning utförs vid behov liksom röjning av eventuella oönskade uppslag av gran. Om fällindelning behövs, av praktiska skäl, eller för att åstadkomma ett tillfredställande betestryck kan stängsel sätts upp i samtliga skötselområden där det bedöms lämpligt. Efter röjning eller gallring bör ris brännas. Risbränning bör ej ske i de botaniskt värdefullaste delarna. Risbränning bör helst ske då marken är tjalad.

Gamla och grova ädellövträd

Det är mycket viktigt att bevara de befintliga gamla och grova ädellövträden i reservatet. Att hålla dem vid liv så länge som möjligt och att potentiella ersättningsträd finns kontinuerligt. Detta görs främst genom att se till så träden har gott livsutrymme, dvs står fria med helst minst 5 meter runt kronan och med god solbelysning på stammarna. Även s.k. veteranisering kan genomföras för att öka andelen bristsubstrat. Många insekter, mossor och lavar knutna till gamla och solbelysta ädellövträd har mycket begränsad spridningsförmåga. Därför är det viktigt med en god konnektivitet mellan trädindivider, dvs de ska helst inte stå längre ifrån varandra än max 200m och inga spridningshinder (barriärer) bör finnas mellan dem. Frihuggning av värdefulla trädindivider kan genomföras i samtliga skötselområden.

Veddeponier

Vid skötselåtgärder som innebär större avverkningar eller gallringar av träd eller vid större stormfällningar kan man samla ihop virket i veddeponier. Det är en fördel om dessa kan placeras på solbelysta platser och gärna utformas och placeras så att de framträder i landskapet så lite som möjligt. I händelse av att man anlägger en veddeponi på en publik plats är det lämpligt att informera, t.ex. med hjälp av en skylt, om varför virket lämnas kvar i området.

Riskträd, allvarliga skadegörare och främmande invasiva arter

Döda eller döende träd som bedöms utgöra risk för allmänheten (t.ex. växer nära vandringsleder) eller egendom bör säkras. Vid dessa tillfällen bör man överväga att bara avlägsna delar av träden, t.ex. högkapa och lämna en stor del av stammen. Man bör också i största möjliga mån lämna kvar den grova delen av stammen som låga i terrängen. Det är dock viktigt att lågorna lämnas på ett sådant sätt att de inte utgör hinder för betesdrift.

I händelse av utbrott av allvarliga skadegörare, som medför omfattande samtida tr added och därmed utgör hot mot reservatets kontinuitetsberoende naturvärden, får åtgärder för att undvika eller begränsa angrepp genomföras i samtliga skötselområden. Det är dock viktigt att åtgärderna genomförs på ett sådant sätt att de i minsta möjliga mån innebär negativ påverkan på respektive skötselområdes bevarandemål. Det är också viktigt att genomförda åtgärder följer gällande rekommendationer från vedertagen forskning eller ansvariga myndigheter m.m.

Det är viktigt att invasiva främmande arter motverkas i ett så tidigt skede som möjligt och på lämpligaste sätt utifrån vilken art som skall motverkas och i vilken miljö som åtgärderna vidtas.

3.4. Bevarandemål för Natura 2000-naturtyper och arter

- Arealen i reservatet för de utpekade Natura2000-naturtyperna ska vara minst enligt vad som framgår av tabell 1 i bilaga 2a.
- De i reservatet förekommande signal-, Natura 2000- och/eller rödlistade arter ska ha stabila eller ökande populationer.

Åtgärder

Om uppföljning visar vikande populationer för någon eller några av de inom området förekommande signal-, Natura 2000- och/eller rödlistade arterna får artspecifika skötselinsatser genomföras i samtliga skötselområden så länge de inte strider mot reservatets syfte och omfattas av de föreskrifter som framgår under förpliktelserna enligt 7 kap. 6 § miljöbalken i Länsstyrelsens beslut.

3.5. Konsekvenser av klimatförändringar

De mest sannolika konsekvenserna av pågående klimatförändringar i reservatet bedöms vara ändrade förutsättningar för hävd samt ökad mängd svamp- och insektsknutna trädskjutor eller angrepp. Det är svårt att förutsäga i vilken mån detta påverkar möjligheterna till hävd i framtiden. En ökad igenväxningstakt kan behöva motverkas genom bland annat intensivare röjningsinsatser och betestryck samt en förlängd betessäsong.

En annan påtaglig klimateffekt som kan påverka reservatets bevarandevärden är ändrade vattenståndsfuktuationer i Vänern. Dessa är mycket viktiga för att motverka igenväxning av områdets strandzoner och fågelskär. Om vattenståndsfuktuationerna skulle minska ytterligare måste manuella åtgärder för att efterlikna dessa fluktuationer intensifieras.

Det är viktigt att ha en beredskap för eventuella svamp- och insektsanknutna sjukdomar eller angrepp så att åtgärder kan sättas in snabbt. Exempel på åtgärder kan vara att plantera/gynna fler trädslag, särskilt inhemska arter, så att riskerna sprids och att efterträdare säkerställs. Använd resistent varianter om det finns. Veteranisering, dvs. att inducera bildning av gammeldagskvaliteter genom specifik skötsel av yngre träd kan också vara en åtgärd.

Med tanke på klimatförändringarna bör man också ägna särskild uppmärksamhet åt invasiva arter och sätta in bekämpningsåtgärder i ett tidigt skede.

Det är dock svårt att motverka eventuella effekter av klimatrelaterade förändringar inom ramen för reservatets förvaltning. För att motverka dessa krävs i stället större samhällsinsatser på ett mer övergripande plan.

3.6. Skötselområden med mål och åtgärder

Skötselområde 1 (a-d) Öppna och trädklädda betesmarker

Delområde	Areal (ha)	Natura 2000-naturtyp
1a	43,5	9070, Trädklädd betesmark
1b	11,5	
1c	1,8	
1d	2,4	
Summa	59,2	

Beskrivning:

Delområde 1a består av mosaikartad hagmark med vissa öppna före detta åkerlyckor samt trädklädda delar med ett äldre trädsikt, innehållandes ett stort antal vidkroniga ekar (och ett par lindar). Stora delar av delområdet är nyrestaureerat och bestod fram till första reservatsbildningen 2005 av skogsmark. Idag betas hela delområdet av både nötdjur och får och betespåverkan är mycket påtaglig (*bild 10*). De vidkroniga ädellövträden, främst ek, finns ganska jämt spridda i delområdet.

Bild 10. Representativ bild från delområde 1a.

I den nordligaste utlöparen finns dock endast enstaka vidkroniga träd längs med delområdets kant. I övrigt består delområdet här av en gammal åkermark med nästan uteslutande yngre björk (*bild 11 & 12*). Centralt i denna del finns ett tätt björkbestånd som bör avverkas.

Bild 11. Delområde 1a:s nordligaste del som består av en gammal åkermark med relativt unga björkar.

Bild 12. En av de få grövre ädelövnträd som växer i kanten på delområde 1a:s norra del.

Helt öppna före detta åkerlyckor finns öster och väster om den gamla gårdsmiljön (*bild 13*). I övrigt är delområdet till största delen täckt av ett glest trädsikt.

En mindre del av delområdets ekar är riktigt gamla och på dessa hittar man krävande lavar såsom blyertslav, *Buellia violaceofusca*, grå skärelav, *Schismatomma decolorans* och gammelekslav, *Lecanographa amylacea*. Samtliga dessa är rödlistade och trivs bäst i relativt solöppna ekhagemiljöer. I området finns också några mycket gamla lindar som tidigare hamlats.

Bild 13. Öppna gamla åkermarker i delområde 1a.

Det stora flertalet ekar i området är ca 200 år gamla och är i nuläget något unga för att hysa de mer krävande arterna. Flera av dem har dock en del karaktärsdrag gemensamma med de riktigt gamla träden såsom stamhåligheter, mulmmiljöer och liknande. Sannolikt är även insektsfaunan i området intressant. Här finns en mycket god potential för att utveckla värdena knutna till ek.

Blommande träd och buskar såsom rosor, vildapel och björnbär förekommer sparsamt. Bitvis finns dock ett välutvecklat buskskikt dominerat av hassel. Längst i söder, på Lille Märren, växer ett tätt buskskikt med enbuskar (*bild 14 & 15*). Här bör man glesa ur buskskiktet ordentligt genom att röja bort en stor del av enbuskarna.

Bild 14. Enbuskar på Lille märren.

Bild 15. Enbuskarna på Lille märren växer bitvis mycket tätt.

Mindre lövdungar av främst al finns i några fuktigare partier. I sydöstra delen av delområdet, vid Backudden, växer en äldre generation av tallar. Här går mycket av berget i dagern och ormbunkar dominerar till stor del fältskiktet (*bild 16*).

Kärlväxtfloran i området bestod före restaureringen främst av lundväxter såsom blåsippa, desmeknopp och vårärt. I takt med tilltagande ljusstillgång drar dessa arter sig tillbaka till förmån för mer ljuskrävande gräs och gräsmarksörter.

Bild 16. Tallar och ormbunkar nära Backudden.

Genom områdets gamla åkermarker löper flera diken. Dessa diken har på senare tid gått igen med en ökande tuvbildning som följd. För att underlätta hävden och minska tuvbildningen kan det vara lämpligt att regelbundet underhålla dessa diken till ursprungligt djup och läge.

Delområde 1b består av en utstickande udde mot söder, Store Märren. Längs västra kanten av delområdet växer en naturskogsartad hållmarkstallskog som pga. det relativt intensiva betet är mycket ljusöppen (*bild 17*).

Bild 17. Naturskogsartad tallskog längs västra kanten av Store Märren.

I övrigt består delområdet av ett glest trädskikt med främst ädellöv och björk som är mycket likt stora delar av delområde 1a (*bild 18*). Även i detta delområde finns flera äldre och vidkroniga ekindivider.

Delområde 1c är en betad gammal åkermark som i princip helt saknar trädskikt (*bild 19*).

I delområdet finns ett antal gamla diken som håller på att gå igen med viss tuvbildning som resultat.

Bild 18. Representativ bild från delområde 1b, Store Märren.

Delområde 1d är en större öppning i skogen som inte har någon historik som åkermark (*bild 20*). Här finns ett mer näringsfattigt markskikt än i till exempel 1c och det finns gott om stenar som sticker upp ur fältskiktet. Flertalet stubbar vittnar om att man relativt nyligen har plockat bort en del träd från detta område. I övrigt finns här idag ett glest trädskikt av unga björkar som bör glesas ut ytterligare. Här växer en ung, men vidkronig, ek som har goda förutsättningar att på sikt hysa höga naturvärden. Mindre enbuskar finns spritt mycket glest i området.

Bild 19. Delområde 1c, i förgrunden syns ett av områdets diken som håller på att gå igen.

Bild 20. Delområde 1d.

Bevarandemål:

De trädklädda delarna av skötselområdet skall bestå av välhävdade ek/ädellövhagar. Markfloran ska vara gräsartad, gärna av torrängstyp, och karaktäriseras av hävdkontinuitet och näringsfattiga förhållanden. Slyvegetation på grund av svag hävd ska inte förekomma. Enstaka välutvecklade och blommande buskar får dock finnas, liksom enstaka enar. Trädskiktet ska bestå av ädellövträd, allra helst av ek, vara glest och hysa rikligt med vidkroniga hagmarksträd med god solinstrålning på stammarna. Ett riktmärke kan vara att trädskiktets totala täckningsgrad inte bör överstiga 60% Potentiella efterträdare till dagens äldre träd ska finnas i sådan omfattning att trädkontinuiteten säkerställs. Det ska finnas död ved i området.

De öppna före detta åkermarkerna skall vara välhävdade betesmarker. Markfloran ska vara gräsartad och det är positivt om floran på sikt får mer karaktär av hävdkontinuitet och näringsfattigare förhållanden samt om enstaka blommande buskar kan etablera sig. Tuvbildande arter så som till exempel vecketåg bör endast förekomma i begränsad omfattning. Sly- och buskvegetation ska inte förekomma annat än i form av spridda välutvecklade blommande buskar och enstaka enar. Enstaka vidkroniga ädellövträd kan få finnas på sikt.

Engångsåtgärder:

Initial röjning av minst 50 % av enbuskarna på Lille Märren i delområde 1a:s södra del (bild 21 & 22).

Bild 21 och 22. Minst 50% av enbuskarna på Lille Märren bör röjas bort.

Initial avverkning av ung björkdunge centralt på den gamla åkermarken i norra delen av delområde 1a (bild 23 & 24). Om det finns andra trädslag än björk i dungen kan enstaka av dessa träd sparas.

Bild 23 och 24. Denna unga björkdunge i norr bör avverkas.

Underhållsåtgärder:

Årligt bete (ev. i kombination med återkommande betesputsning och röjningar) i sådan omfattning att slyvegetation inte etableras och att ingen förna ansamlas på marken. Betet bör företrädesvis ske med nötdjur eller får. Om markerna betas av hästar ska man vidta åtgärder som säkerställer att värdefulla träd inte skadas av hästarnas barkgnag. Död ved som försvårar betesdriften får flyttas inom skötselområdet.

Tätare delar av skötselområdet, som inte bedöms nå bevarandemålet, kan glesas ut så att ljusinströmningen ökar. I första hand röjs hassel och yngre träd undan medan

blommande, bärande buskar och äldre träd samt lämpliga efterträdare lämnas. Tjockare stamdelar bör lämnas kvar i hagmarken, gärna på solbelysta platser som inte innebär försvårande av betesdriften. Alternativt kan veden läggas i s.k. veddeponier.

För att säkerställa en kontinuerlig förekomst av ersättningsträd kan ek planteras om den naturliga förnygringen bedöms otillräcklig.

För att underlätta hävden och motverka expanderings av tuvbildande arter som till exempel vecketåg kan det vara lämpligt att underhålla befintliga diken. Rensning av dessa får dock endast ske till ursprunglig bottennivå och rensmassorna bör i första hand transporteras ut ur skötselområdet, eller spridas på ett sådant sätt att det inte påverkar gräsvegetationen negativt. För att undvika att betesdjuren trampar sönder eller igen diken kan man lägga ner trummor som medger djurpassage.

Skötselområde 2 (a-c) Betade madmarker och vassområden

Delområde	Areal (ha)	Natura 2000-naturtyp
2a	10,2	6410, Fuktäng
2b	4,5	
2c	1,8	
Summa	16,5	

Beskrivning:

Delområdena a och b består främst av grunda, starr- och vassbevuxna strandängar, dels på vid Stora och Lilla Tuvet på Onsös södra del, dels vid Armhålan på Onsös sydvästra del. På flera ställen finns en blå bård utvecklad vilket gynnar fågellivet. Betetrycket vid tidpunkten för detta beslut är mycket bra. Maderna är kraftigt betespåverkade och har här under senare år återfått karaktär av betad strandäng (*bild 25–27*). Dessa mader torde utgöra några av de största sammanhängande maderna längs Vänerns östra kust och utgör lämpliga häckningsplatser för både änder, vadare och flera tättingar så som piplärkor, gulärta med flera.

Bild 25. Nordöstra delen av delområde 2a.
I bakgrunden syns södra delen av Backudden och "ön" kroken.

Bild 26. Västra delen av delområde 2a sett från Lille Märren.

Bild 27. En del av maderna i södra del av delområde 2b.

Delområde 2c är en fuktig sänka mellan Lille och Store Märren. Detta delområde är mer tuvigt än 2a och 2b och här har det etablerat sig alsly som återkommande bör röjas bort (bild 28).

Bild 28. I delområde 2c har alsly etablerat sig.

Bevarandemål:

Skötselområdet skall bestå av betespåverkade, gärna kortbetade, madliknande miljöer och vassbälten. Maderna skall vara fria från slyvegetation och det bör finnas en s.k. blå bård mellan de högvuxna vasspartierna och de betade maderna.

Engångsåtgärder:

Initial röjning av all uppkommen alsly i delområde 2c, se bild 28.

Underhållsåtgärder:

Årligt bete, (ev. i kombination med återkommande betesputsning och röjningar) i den omfattning som vattenstånd och markens bärighet tillåter. Nötkreatur är i princip det enda möjliga djurslag som har möjlighet (och är lämpligt) att beta dessa markområden.

Vid behov kan man genomföra vassbränning eller tuvfräsning.

Skötselområde 3 (a-h) betad barrskog

Delområde	Areal (ha)	Natura 2000-naturtyp
3a	196	9010, Taiga
3b	22,1	
3c	0,4	
3d	0,8	
3e	0,7	
3f	1,3	
3g	3,8	
3h	0,5	
Summa	189,1	

Beskrivning:

Delområde 3a och 3b är stora sammanhängande skötselområden som till allra största delen utgörs av barrdominerad skog. Merparten av denna skog, är påverkad av modernt skogsbruk, men har en ändå en heterogen struktur och tydlig karaktär av så kallad äldre bondeskog. Detta utmärks av en mosaik av öppna partier varvat med såväl glesa som mer slutnaskogsbestånd. Hela skogsområdet är tillgängligt för betande nötkreatur och en stor del av skogsmarken är påtagligt betespåverkad. Trädsiktet domineras på friska marker av gran medan tallen är det vanligaste trädslaget på hållmarkerna (*bild 29 & 30*).

Bild 29. Hållmarkstallskog i delområde 3a.

Bild 30. Hållmarkstallskog i delområde 3b.

I områdets terrängsvackor finns olika typer av våta marker, främst blandsumpskog med gran, björk och klibbal (*bild 31*), men det förekommer även rena klibbalsumpskogar och mindre tallmossar. Även om dessa naturtyper täcker en relativt liten areal är de av betydelse för områdets mångfald.

Bild 31. Sumpskog i delområde 3a.

I klubbaskogarna är trädskiktet relativt ungt men verkar ändå attraktivt för exempelvis fågellivet. Även utanför sumpskogspartierna finns bitvis inslag av lövträd såsom ek, asp, björk, klubbask och sälg.

Äldre och delvis svampangripna träd är inte ovanliga. På marken finns här och var arter som trivs i relativt skuggiga och ostörda skogsmiljöer som blåmossa, *Leucobryum glaucum*, och stor revmossa, *Bazzania trilobata*. Nämnas bör också fynd på en gammal asp av den tidigare rödlistade asphättemossan, *Orthotrichum gymnostomum*.

Den kraftiga angreppen av åttatandad granbarkborre på senare tid har givit upphov till flera större luckor i skogen, liksom ett stort tillskott av död ved (bild 32). Även innan de omfattande angreppen var död ved relativt vanligt förekommande, såväl i form av lågor som av torrträd. Många olika trädslag finns representerade och alla olika nedbrytningsstadier från nyss fallna till helt nedbrutna lågor går att finna. I en del av torrträden finns dessutom mulmmiljöer. Vedlevande mossor som långfliksmossa, *Nowellia curvifolia*, och stubbspretmossa, *Herzogiella seligeri*, är inte ovanliga. Med tanke på tillgången på död ved finns här sannolikt en rik flora av vedsvampar och ett stort antal vedinsekter.

Bild 32. Granbarkborredödade träd i delområde 3a.

Här och var finns mindre gläntor där små gräsytor har bildats mellan träden (bild 33). I dessa miljöer hittar man spärrgreniga granar uppvuxna i relativt öppna miljöer och här finns också arter knutna till naturliga gräsmarker såsom stagg, knägräs, teveronika och ärenpris.

Bild 33. En av de gläntor i skogen med grässvål som finns i delområde 3a och som karakteriserar betad skog.

Centralt och nordost på ön har mindre avverkningar tidigare ägt rum. Dessa har dock gjorts på ett relativt skonsamt sätt. Man har främst tagit ut gran medan tall och lövträd lämnats i stor utsträckning. Delar av dessa ytor består idag av täta och unga skogar av främst gran (bild 34).

Bild 34. Ung och tät skog med gran och björk i delområde 3a.

Delområdena 3c-g är mindre öar strax utanför Onsös sydöstra del. Dessa öar är bevuxna med en medelålders, barrdominerad skog som inte påverkats av skogsbruk. Betesdjuren tar sig via maderna och vassarna ut till dessa öar vilket medfört att det här finns en tydlig betesprägel i skogen (*bild 35*).

Bild 35. Betespräglad tall och björkskog på Stora Mörtholmen

Bevarandemål:

Skötselområdet ska bestå av en betad skogsmosaik med hållmarkstallskog, blandskog med gran, tall och löv på frisk mark samt mindre partier med sumpskogar, klubbalkärr och tallmossar. Över lag ska skogen ha karaktären av äldre tiders bondeskog, vilket bland annat innebär ett regelbundet begränsat virkesuttag som resulterar i öppna eller glea partier omväxlande med mer slutna områden. De öppna och slutna ytorna kan variera över tid. Virkesuttaget skall vara så begränsat att skogen i stora delar ska ha väl fungerande naturliga processer och intern dynamik. Detta innebär att trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat samt rikt på gamla träd och död ved. Markhydrologin ska vara naturlig och inte påverkad negativt av mänskliga aktiviteter. Skogen ska ha en tydlig betesprägel vilket innebär att hävdvegetation med inslag av arter knutna till naturliga gräsmarker till exempel stagg och knägräs ska finnas i öppna och glea skogspartier.

Engångsåtgärder:

Inga

Underhållsåtgärder:

Skogen skall betas årligen. Betestrycket skall vara tillräckligt för att gräsvegetationen i gläntorna och andra ljusöppna områden inte skall minska till förmån för mer risartad markvegetation eller sly och buskar. Man behöver sannolikt komplettera betet med återkommande manuella röjningar av granplantor och sly i de öppna gläntorna för att gräsyterna inte ska växa igen.

För att skapa/bibehålla bondeskogens luckighet bör man återkommande göra mindre och riktade virkesuttag genom att röja eller luckhugga områden samt plockhugga enstaka unga–medelålders trädindivider. Det avverkade virket kan tas ut från reservatet men man bör åtminstone spara en del som död ved i skogen. Man bör sträva efter att över tid minska andelen gran genom virkesuttag och röjningar till förmån för tall och lövträd.

Man bör fortsatt noga övervaka eventuell fortsatt spridning av granbarkborreangrepp i området och vid behov genomföra bekämpningsåtgärder enligt avsnitt 3.3. I angripna ytor som är svårtillgängliga för betesdjuren pga. av ”plockepinn-liknande” tillstånd kan man städa upp genom att flytta den döda veden.

I de nybildade större öppna partierna bör man eftersträva att en hävdvegetation som, likt i flera mindre gläntor, har inslag av arter knutna till naturliga gräsmarker till exempel stagg och knägräs. Detta genom återkommande riktade röjningsinsatser vid behov. Över tid kan man låta trädsiktet sluta sig en aning, men inte så pass mycket att det försvårar för hävdvegetationen att hålla sig kvar.

Skötselområde 4 (a-b) Öppna kärr- och myrmarker

Delområde	Areal (ha)	Natura 2000-naturtyp
4a	3,1	-
4b	0,4	
Summa	3,5	

Beskrivning:

Delområde 4a utgörs av en öppen mosse med ett tämligen tjockt torvlager i marken (*bild 36*). Fältsiktet består huvudsakligen av skvattram och olika starrarter. Sannolikt har man tidigare försökt att dika mossen utan nämnvärt resultat och idag märks mycket lite av diken. Trädsiktet består en enstaka senvuxna tallar.

Bild 36. Delområde 4a.

Delområde 4b är likt 4a en öppen våtmark. Här är dock torvlagret inte lika tjockt och markvegetation domineras av olika gräsarter, vilket kan tyda på en viss tillrinning av vatten från omgivningen (*bild 37*). Trädsiktet består här av unga björkar samt några klibbalar. Detta delområde är också sannolikt utsatt för ett högre betestryck jämfört med delområde 4a, vilket bidrar till att ge områdena olika karaktär. Det är inte heller osannolikt att slåtter har bedrivits i detta delområde. Även här har man sannolikt försökt att dika men utan större framgång.

Bild 37. Delområde 4b.

Bevarandemål:

Delområde 5a ska vara en öppen mosse karakteriserad av ett tjockt torvlager och näringsfattiga förhållanden samt ostörd hydrologi. Trädsiktet ska hysa endast enstaka tallar. De äldre diken får gå igen.

Delområde 5b skall vara en öppen våtmark med en betespräglad gräsartad vegetation i markskiktet. Områdets hydrologi skall vara ostörd. De äldre dikenarna får gå igen.

Engångsåtgärder:

Initial avverkning av samtliga unga björkar i delområde 5b.

Underhållsåtgärder:

Delområde 5b skall betas årligen i sådan omfattning att ingen sly eller buskvegetation kan etablera sig. Vid behov får man återkommande manuellt röja sly och buskar.

Skötselområde 5 Strandzoner, öppna vattenytor samt mindre öar och skär.

Delområde	Areal (ha)	Natura 2000-naturtyp
5	706,4	3130, Ävjestrandsjöar
Summa	706,4	

Beskrivning:

Skötselområdet består av Vänerens djupare och öppna vattenytor tillsammans med flera grundare vattenområden med skär och små öar. I skötselområdet ingår också strandzonen längs med hela Onsö. Strandzonen består omväxlande av branta nästan kala klippor och mer flacka partier med svallad sten och vass. Längs med flera av dessa strandpartier märks en betesprägel på vassen och annan strandvegetation (bild 38) och några av de mindre vikarna, främst i norr, har karaktären av betade mader likt skötselområde 2. Alsly har pga. minskad isläggning och vattenståndsfuktuationer etablerat sig längst en stor del av strandzonen runt Onsö (bild 39).

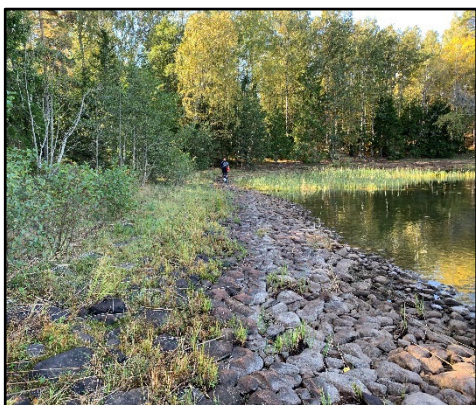

Bild 38. Längs med de flackare partierna av Onsös strandzon märks ofta en tydlig betesprägel.

Bild 39. Längs stora delar av Onsös strandzon har albuskar etablerat sig. I bakgrunden syns öarna Lilla Saxholmen och Slättön.

Större vassområden finns företrädesvis vid armhålan (bild 40).

En del av skötselområdets öar är mer eller mindre barrskogsbevuxna medan de mindre skären är sparsamt bevuxna med träd och buskar eller helt kala. På några av dem som i stort sett saknar vegetation finns större eller mindre kolonier av häckande vitfågel, exempelvis havstrut, skrattnås, fiskmås, silvertärna och fisktärna.

Bild 40. Vid armhålan i sydväst finns ett av de större vassområdena.

I skydd av dessa kolonier kan även arter som storlom och strandskata häcka. Några av de viktigaste skären är belägna väster om Onsö, utanför "Armhålan" intill Yttre Armholmarna. Viktiga fågelskär finns även intill öarna norr om Onsö, främst Slättöns skär, Saxholmarnas skär och Mörteskär.

Bevarandemål:

Området ska bestå av djupa och grunda vattenområden liksom opåverkade strandzoner där vind, vågor och is tillåts påverka strandmiljöerna genom årliga vattenstandsfluktuationer. Vasspartier kan förekomma, särskilt runt Uvreckholmen.

I skötselområdet ska det finnas både skogbevuxna öar samt mindre och helt kala skär. De kala skären vid Yttre Armholmarna samt Slättöns skär, Saxholmarnas skär och Mörteskär skall utgöra attraktiva häckningsplatser för måsfåglar och deras s.k. följearter genom att vara fria från igenväxningsvegetation, träd och buskar. Även strandzonerna längs med Onsö och övriga öar bör vara fria från uppväxande albuskar.

På de skogklädda öarna ska trädsiktet vara rikt på gamla träd så att lämpliga häckningsbetingelser finns för exempelvis lärkfalk och fiskgjuse.

Vattenkvaliten är god, varken försurat eller övergött och halterna av miljögifter understiger gällande gränsvärden enligt bedömningsgrunderna för vattendirektivets miljökvalitetsnormer.

Engångsåtgärder:

Inga

Underhållsåtgärder:

Samtliga nämnda fågelskär bör underhållsröjas regelbundet, minst vart 5:e år.

Längs Onsös strandkant bör uppväxande alsly regelbundet röjas bort. Förslagsvis röjer man återkommande olika delsträckor/vikar varje år enligt ett rullande schema så att varje delsträcka röjs minst vart 10:e år.

Markeringar för tillträdesförbudsområde vid Armholmarna ska tillses och underhållas regelbundet.

Skötselområde 6 (a-b) Barrskog som lämnas att utvecklas fritt.

Delområde	Areal (ha)	Natura 2000-naturtyp
6a	1,7	9010, Taiga
6b	4,8	
Summa	6,5	

Beskrivning:

Delområde 6a utgörs av de större öarna runt Onsö: stora och Lilla Saxholmen, Slättön, Ekorn och Uvreckholmen. Dessa består av naturskogsartad tallskog med lite lövinslag längs med strandlinjen. Stora delar av Uvreckholmen omgärdas av vass (*bild 41*).

Bild 41. Delområde 6a Uvreckholmen.

Delområde 6b består av barrskog uppblandat med mindre våtmarker och inslag av lövträd främst björk. Skogen har varit föremål för sentida skogsbruk och naturskogsstrukturer som varierad trädålder och död ved förekommer endast i liten omfattning (*bild 42*).

Bevarandemål:

Skötselområdet ska på sikt bestå av naturskogsartad barrskog, gärna med inslag av olika lövträd. Skogen ska ha väl fungerande naturliga processer och intern dynamik. Trädsiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat samt rikt på gamla träd och död ved. Markhydrologin ska vara naturlig och inte påverkad negativt av mänskliga aktiviteter

Bild 42. Delområde 6b.

Engångsåtgärder:

Inga

Underhållsåtgärder:

Skötselområdet lämnas att huvudsakligen utvecklas fritt.

Skötselområde 7 (a-d) Hamn och tomtmiljöer.

Delområde	Areal (ha)	Natura 2000-naturtyp
7a	0,8	-
7b	0,1	
7c	0,4	
7d	0,5	
Summa	59,2	

Beskrivning:

Delområde 7a består av gårdsmiljön närmast Onsö gård. Här finns ett boningshus med tillhörande ladugårdsbyggnad. Boningshuset står vid tidpunkten för detta beslut tomt och oanvänt (*bild 43*). Ladugårdsbyggnaden är relativt nyrenoverad och används idag som maskinhall och förråd av djurhållaren och reservatets förvaltare (*bild 44*). Den ursprungliga ladugårdsbyggnaden läge avslöjas av resterna från grunden, som fortfarande är synlig i terrängen (*bild 45*). Här finns också en källare, med tak och väggar av hela kalkstenshällar (*bild 46*). Söder om boningshuset finns en brunn som är inhägnad. Stängslet är dock, vid tidpunkten för detta beslut, mycket bristfälligt liksom trälocket som täcker brunnen. Detta bör åtgärdas omgående så att inte betesdjur eller besökare riskera att trilla i brunnen.

Bild 43. Onsö gård.

Bild 44. Ladugården använts bl.a. som maskinhall.

Bild 45. Resterna av den äldsta ladugården.

Bild 46. Kalkstenskällan.

Delområde 7b är området närmast den sk Lillastugan och ett dass (*bild 47*). Lill Stugan nyttjas idag som raststuga av öns djurhållare och ingår i dennes arrende av ekonomibyggnader tillsammans med sjöbod (i 7c) och ladugård (i 7a).

Bild 47. Lillstugan.

Delområde 7c är en mindre hamnanläggning på Onsö. Hamnen är mycket grund och smal och endast mindre båtar kan lägga till där. Idag används hamnen främst till djurtransport på pråm. Strax söder om hamninloppet ligger en sjöbod.

Delområde 7d är hamnområdet på Dillö inklusive stenpiren, vänd- och parkeringsplatsen samt området däremellan (*bild 48 & 49*).

Bild 48. Stenpiren i delområde 7d.

Bild 49. Vändplan/parkeringsplats i delområde 7d.

Bevarandemål:

Ladugårdsbyggnaden i delområde 7a skall vara i gott och funktionsdugligt skick så att den kan nyttjas som till exempel maskinhall av reservatets förvaltare.

I händelse av att boningshusen i delområde 7a och 7b används i någon verksamhet, till exempel uthyrning bör dessa byggnader vara i tillräckligt gott skick för att fyller de behov som ställs på dem utifrån vilken verksamhet som bedrivs. Om byggnaderna inte används kan ett alternativ vara att de rivs. I övrigt bör skötselområde 7a och b skötas som tomtmark och inte tillåtas att växa igen.

Det är viktigt att bete eller slåtter kan utföras på ett rationellt sätt i direkt anslutning till byggnaderna och att det inte sker någon privatisering av dessa delområden. Byggnaderna bör därför inte säljas eller avstyckas.

Brunnen i delområde 7a ska vara säkrad från betesdjur och besökare så att det inte föreligger risk att någon trillar ner i brunnen.

De bägge hamnanläggningarna i 7c och d ska vara välskötta och funktionsdugliga för reservatets förvaltare och besökare. Det är viktigt att de ger ett städat och välskött intryck då de utgör entré-punkter till reservatet. På Dillösidan skall det vara möjligt att parkera minst fem bilar inom skötselområdet och det bör finnas möjlighet att sjösätta kajaker och mindre båtar.

Engångsåtgärder:

Stängslet som omgärdar brunnen i delområde 7a ska rustas upp och brunnen behöver få ett nytt och säkert lock.

Den inre delen av hamnen på Onsö behöver grävas ur så att grunt gående båtar kan ta sig in dit. Bryggan är delvis i dåligt skick och behöver lagas.

Underhållsåtgärder:

Regelbundet underhåll av ladugård, sjöbod och hamnanläggningar så att de hålls i funktionsdugligt skick. Detta innebär bland annat att hamnarna regelbundet behöver muddras. Om Vänerns vattenstånd tillåts gå ner kan hamnen på Onsö vara i behov av sprängningar i hamnkanalen.

Delområde 7 a-c kan ingå i befintliga beteshagar eller skötas som gräsmattor.

4. Forn- och kulturmiljövård

Fornlämningarnas lokalisering framgår av bilaga 2c.

Vid röjningar bör inte röjningsmaterial ligga kvar nära eller i fornlämningar. Vid anläggande av grillplatser eller liknande bör hänsyn tas till fornlämningarna, så att fornlämningarna inte skadas av slitage. Eldning får heller aldrig ske i närheten av fornlämningar då det kan ställa till svårigheter vid en eventuell framtida utgrävning. Fornlämningar får inte skadas i samband med avverkning och utkörning av virke. I områden med registrerade fornlämningar ska samråd med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet ske innan åtgärd utförs.

5. Friluftsliv

Karta med informationsskylt, vandringsled och naturhamnar finns i bilaga 2d.

Onsö med omgivande skärgård är mycket värdefull för båtlivet i regionen och är sommartid ett omtyckt besöksmål. Delvis beror detta på att ön erbjuder flera naturliga hamnar eller ankringsplatser som ligger skyddade för de flesta vindar. Viktiga naturhamnar och ankringsplatser är Armhålan, östra sidan av Store Märren samt längs Onsös östra kant mellan Knektudden och Blåhallsudden, inklusive ön Ekorren. På dessa ställen kan det vara lämpligt att vid behov röja vass för att underlätta ankring och landstigning. Här kan man också borra ner ankoringsringar i berget där så är lämpligt. Efter tillstånd från Länsstyrelsen (se beslutsdokumentet) är det möjligt att anlägga en allmäntillgänglig brygga med sanitär anläggning på någon plats längs med sträckan Knektudden – Blåhallsudden.

Onsö är också ett fint område för paddling, där hamnen på Dillö är en lämplig plats att lägga i kajak eller kanot.

Utmärkning av naturreservatet, informationstavlor och drift av vandringsleden genomförs av reservatets förvaltare. Övriga friluftsåtgärder, som eventuellt anläggande och underhåll av brygga, dass, soptunnor med mera samt vassröjning får finansieras av övriga berörda intressenter.

Bevarandemål:

För bevarandemål avseende hamnanläggningarna se under kapitel 3.8, skötselområde 7.

Fyra väl underhållna informationsskyltar med beskrivning av naturreservatet ska finnas på de platser som markeras i bilaga 2d.

En väl underhållen vandringsled ska finnas enligt vad som framgår av bilaga 2d.

En väl underhållen parkeringsplats för minst fem bilar skall finnas på den plats som framgår av bilaga 2d.

Engångsåtgärder:

Informationstavlor ska sättas upp på de platser som är markerade på karta i bilaga 2d. Tavlorna ska utföras enligt svensk standard och naturvårdsverkets anvisningar Att skylta skyddad natur. De ska bland annat innehålla karta över reservatet samt beskriva dess syfte, bevarandevärden och gällande föreskrifter för allmänheten. En engelsk text eller en engelsk sammanfattning ska finnas.

Underhållsåtgärder:

De anläggningar som framgår av kartan i bilaga 2d ska tillses regelbundet och underhållas vid behov av förvaltaren.

Vädjandeskyltar, om att hänsyn ska tas till fågellivet, ex aktiva fiskgjusebon, mås/tärnkolonier med mera sätts upp om behov uppstår.

6. Gränsmarkering

Reservatets gräns ska märkas ut i fält. Gränsmarkeringar ska utföras enligt Naturvårdsverkets anvisningar ”Att skylta skyddad natur”.

7. Uppföljning

7.1. Dokumentation av skötselåtgärder

Skötselåtgärder som utförs i reservatet bör dokumenteras av den som utför åtgärden. Av dokumentationen bör framgå:

- åtgärd
- plats (skötselområde)
- kostnad
- tidpunkt
- utförare

Åtgärder av restaureringskaraktär bör dokumenteras med foto före och efter åtgärd.

7.2. Bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. I en särskild uppföljningsplan kommer målandikatorer att anges. Dessa målandikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i skötselplanen uppfylls och att skötseln fungerar. Uppföljningen kommer vara en viktig hjälp för förvaltarens planering av skötselarbetet.

7.3. Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras när uppföljningen indikerar att det behövs.

8. Planerad förvaltning

Naturförvaltningen av Onsö naturreservat bekostas av Staten. Staten bekostar också skötsel och underhåll av de bägge hamnanläggningarna inklusive sjöbod på Onsö respektive Dillö. Staten bekostar också underhållet av ladugårdsbyggnaden vid Onsö gård. Staten bekostar nödvändigtvis inte skötsel och underhåll av de bägge boningshusen på Onsö. Ansvaret för detta bör ligga på eventuell arrendator av byggnaderna. Staten bekostar inte heller anläggning, drift och underhåll av eventuell brygga, sanitär anordning med mera mellan Knektudden och Blåhallsudden.

Tabell 1. Sammanfattning och prioritering av skötselplanens åtgärder.
Prioritering inom intervall 1–3 där 1 är högsta prioritet att genomföra.

Åtgärd	Skötselområde	När/intervall	Prioritet
Gränsmarkering	1–8	År 1	1
Informationsskylt		År 1	1
Årligt bete	1–6	Årligen	1
Röjning av enbuskar	1	Efter beslut	2
Avverkning av björkdunge	1, 5b	Efter beslut	2
Röjning av alsly	1, 6	Efter beslut (1) /minst vart 10:e år (6)	1
Röjning av fågelskär	6	Minst vart 5:e år	1
Drift och underhåll av Ladugård, sjöbod och hamnanläggningar, samt vandringsled	8	Vid behov	1
Uppföljning av skötselåtgärd	3	Efter åtgärd	3

Referenser

Allmänna referenser

- EU:s art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) annex 2 och 4
- EU:s fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) annex 1
- Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2019, Strategi för formellt skydd av skog i Västra Götalands län. Rapport 2019:05. Länsstyrelsen Västra Götaland, Göteborg
- Löfgren, R. & Andersson, L. (red.). 2000. Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker. Rapport 5081, Naturvårdsverket, Stockholm
- Naturvårdsverket, 2003. Att skylta skyddad natur. Naturvårdsverket, Stockholm
- Naturvårdsverket, 2017. Nationell strategi för formellt skydd av skog. Rapport 6762, Naturvårdsverket, Stockholm
- Nitare, J. (red.), 2010. Signalarter - indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping
- SLU Artdatabanken, 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

Tabell 1. Natura 2000-naturtyper

Förekommande Natura 2000-naturtyper

Kod	Natura 2000-naturtyp	Inrapporterad areal	Faktisk areal år 2022 (ha)	Målareal (ha)
3130	Ävjestrandsjöar	-	706	706
6410	Fuktängar	-	15,7	15,7
9070	Trädklädd betesmark	-	38,1	38,1
9010	Taiga	-	174,4	174,4

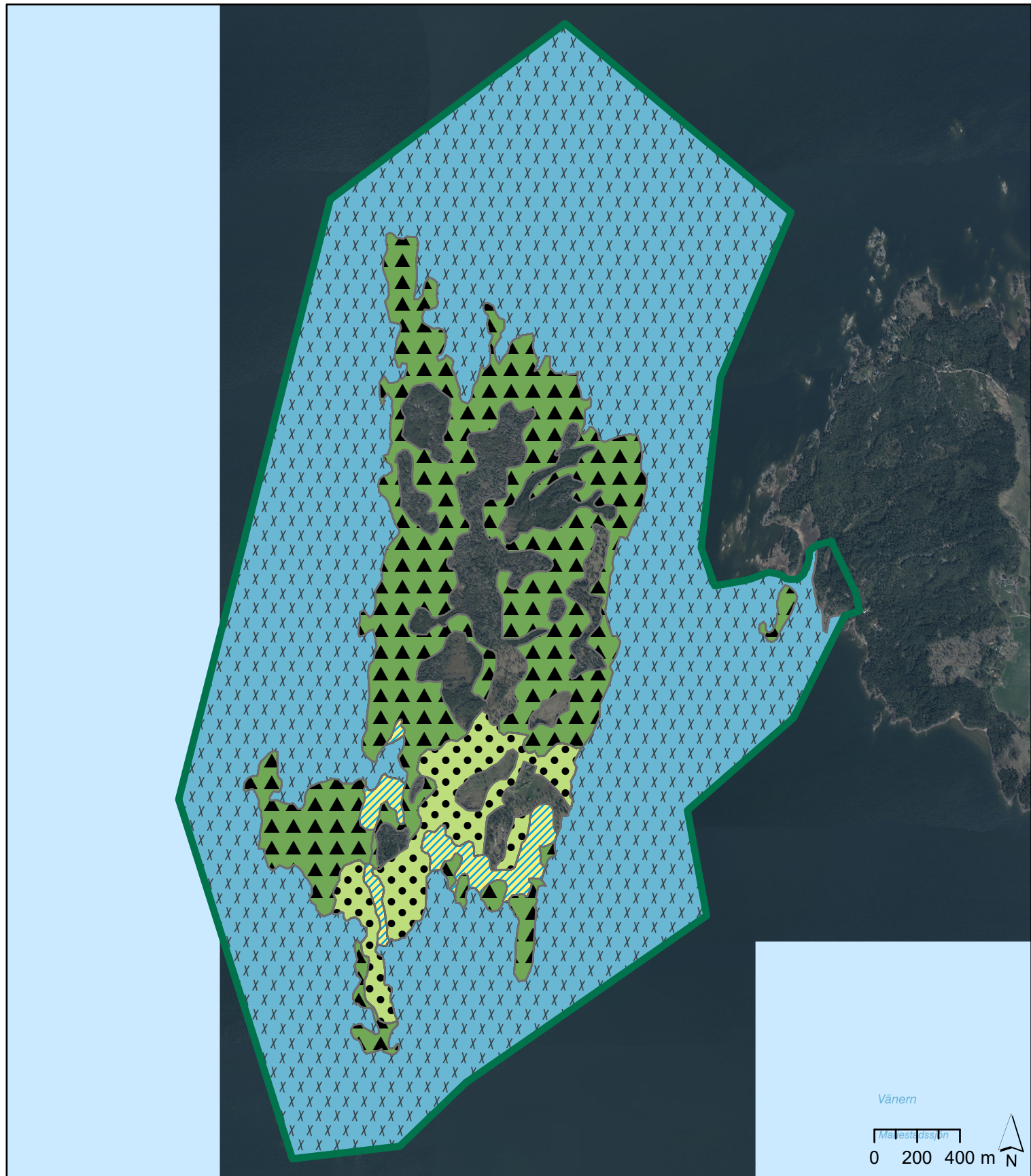
Tabell 2. Arter

Förekomst av

- signalarter (S), arter som används för att lokalisera och urskilja skogar med höga naturvärden (Skogsstyrelsen, Nitare 2010)
- Signalarter (ÄoH), arter som används för att lokalisera och urskilja hävdade marker med höga naturvärden
- rödlistade arter uppdelade enligt Artdatabankens kategorier: Nationellt utdöd (RE); Akut hotad (CR); Starkt hotad (EN); Sårbar (VU); Nära hotad (NT); Kunskapsbrist (DD), (SLU Artdatabanken 2020)
- arter (ÅGP) som omfattas av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter
- arter (EU) är de arter för vilka Sverige ska peka ut Natura 2000-områden, det vill säga arter som är listade i EU:s fågeldirektiv (direktiv 79/409/EEG) bilaga 1, art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) bilaga 2 eller listan över övriga arter av våtmarksfåglar som angetts förekomma inom Natura 2000-områden i Sverige
- arter (övriga EU) som är listade i EU:s art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG) bilaga 4 omfattas av ett generellt artskydd

Art	Kategori	Natura 2000-kod	Källa
Lavar			
Glansfläck, (<i>Arthonia spadicea</i>)	S		Länsstyrelsen
Grynig filtlav, (<i>Peltigera collina</i>)	NT		Nyckelbiotopsinv
Gulpudrad spiklav, (<i>Calicium adpersum</i>)	S		Länsstyrelsen
Gammalekslav, (<i>Lecanographa amylacea</i>)	NT		Länsstyrelsen
Grå skärelav, (<i>endrographa decolorans</i>)	S		Länsstyrelsen
Rostfläck, (<i>Arthonia vinosa</i>)	S		Länsstyrelsen
Sotlav, (<i>Acolium inquinans</i>)	S		Länsstyrelsen
Kärlväxter			
Blåsippa (<i>Hepatica nobilis</i>)	S		Länsstyrelsen
Desmeknopp, (<i>Adoxa moschatellina</i>)	S		Länsstyrelsen
Knägräs, (<i>Danthonia decumbens</i>)	ÄoH		Länsstyrelsen
Stagg, (<i>Nardus stricta</i>)	ÄoH		Länsstyrelsen
Vispstarr, (<i>Carex digitata</i>)	S		Länsstyrelsen
Vitpyrola, (<i>Pyrola rotundifolia</i>)	S		Länsstyrelsen
Vårärt, (<i>Lathyrus vernus</i>)	S		Länsstyrelsen
Svampar			
Hasselticka, (<i>Dichomitus campestris</i>)			Nyckelbiotopsinv.
Spindelskivlingar, (<i>Cortinarius subg. Phlegmacium</i>)			Nyckelbiotopsinv.
Fåglar			
Brun kärrhök	EU	A082	Länsstyrelsen
Buskskvätta	NT		Länsstyrelsen
Drillsnäppa	NT		Länsstyrelsen
Entita	NT		Länsstyrelsen

Fiskgjuse	EU	A094	Länsstyrelsen
Fiskmå	NT		Länsstyrelsen
Fisktärna	EU	A193	Länsstyrelsen
Gulärta	EU	A260	Länsstyrelsen
Havsörn	EU	A075	Länsstyrelsen
Kricka	VU		Länsstyrelsen
Mindre hackspett	NT		Länsstyrelsen
Rörsångare	NT		Länsstyrelsen
Skrattmå	NT		Länsstyrelsen
Spillkråka	EU	A236	Länsstyrelsen
Stare	VU		Länsstyrelsen
Storlom	EU	A002	Länsstyrelsen
Svartvit flugsnappare	NT		Länsstyrelsen
Sävparv	NT		Länsstyrelsen
Tofsvipa	NT		Länsstyrelsen
Ärtsångare	NT		Länsstyrelsen

Bilaga 2a - Karta Natura 2000-naturtyper

 Gräns för naturreservat

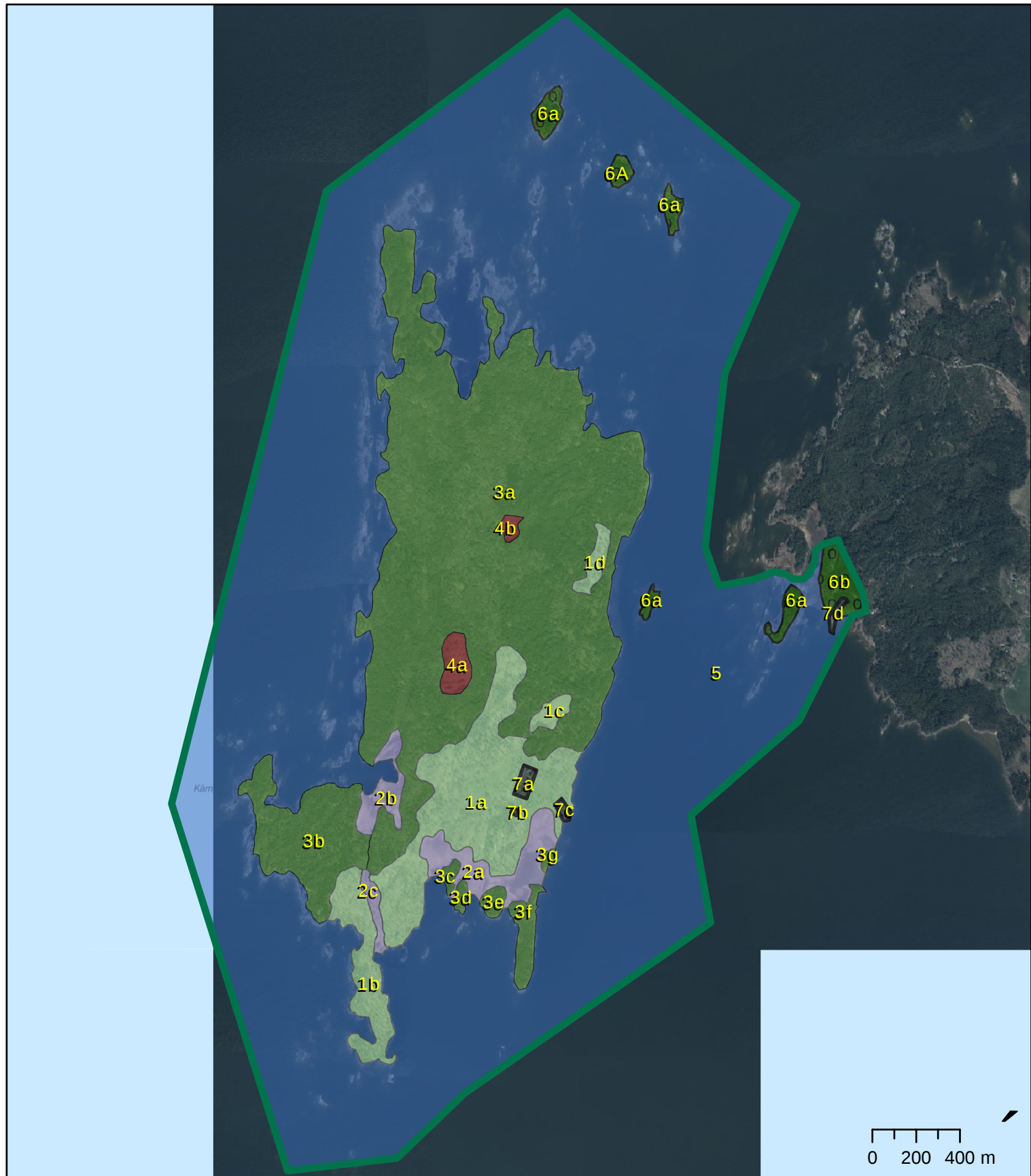
Naturtyper enligt NNK (ytor)

- 3130 - Ävjestrandsjöar
- 6410 - Fuktängar
- 9010 - Taiga
- 9070 - Trädklädd betesmark

Illustrationskarta till skötselplan för
Onsö naturreservat
Tillhör Länsstyrelsens beslut
2023-11-13, dnr 43458-2015

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Bilaga 2b - Skötselområden

 Gräns för naturreservat

Skötsel

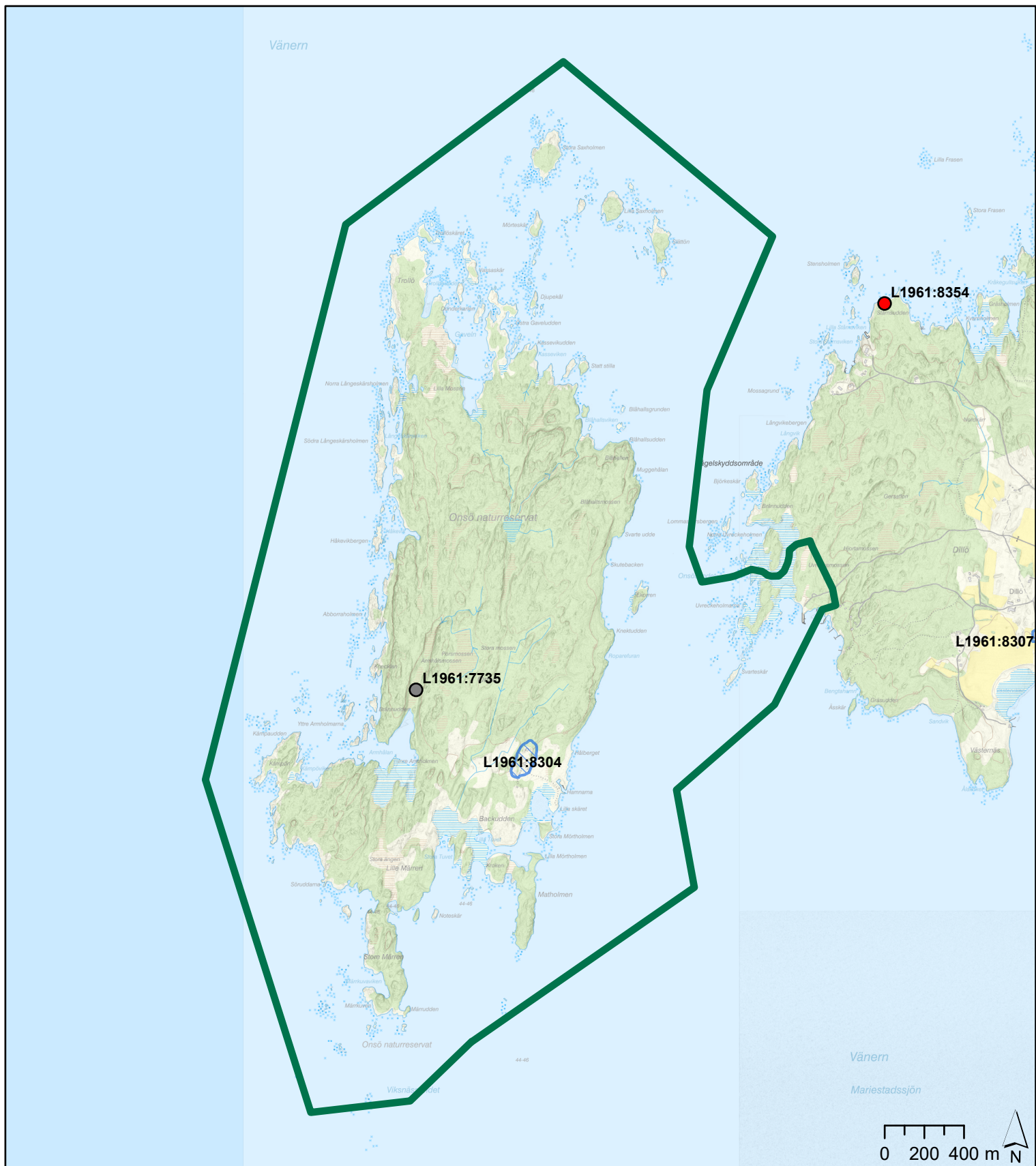
- Öppna och trädklädda betesmarker
- Betad barrskog
- Betade madmarker och vassområden
- Strandzoner, öppna vattenytor samt mindre öar och skär.
- Öppna kärr- och myrmarker
- Barrskog som lämnas att utvecklas fritt
- Tomt/Hammiljö

Illustrationskarta till skötselplan för
Onsö naturreservat.
Tillhör Länsstyrelsens beslut
2023-11-13, dnr 43458-2015

Länsstyrelsen
Västra Götaland

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Bilaga 2c - Fornlämningar

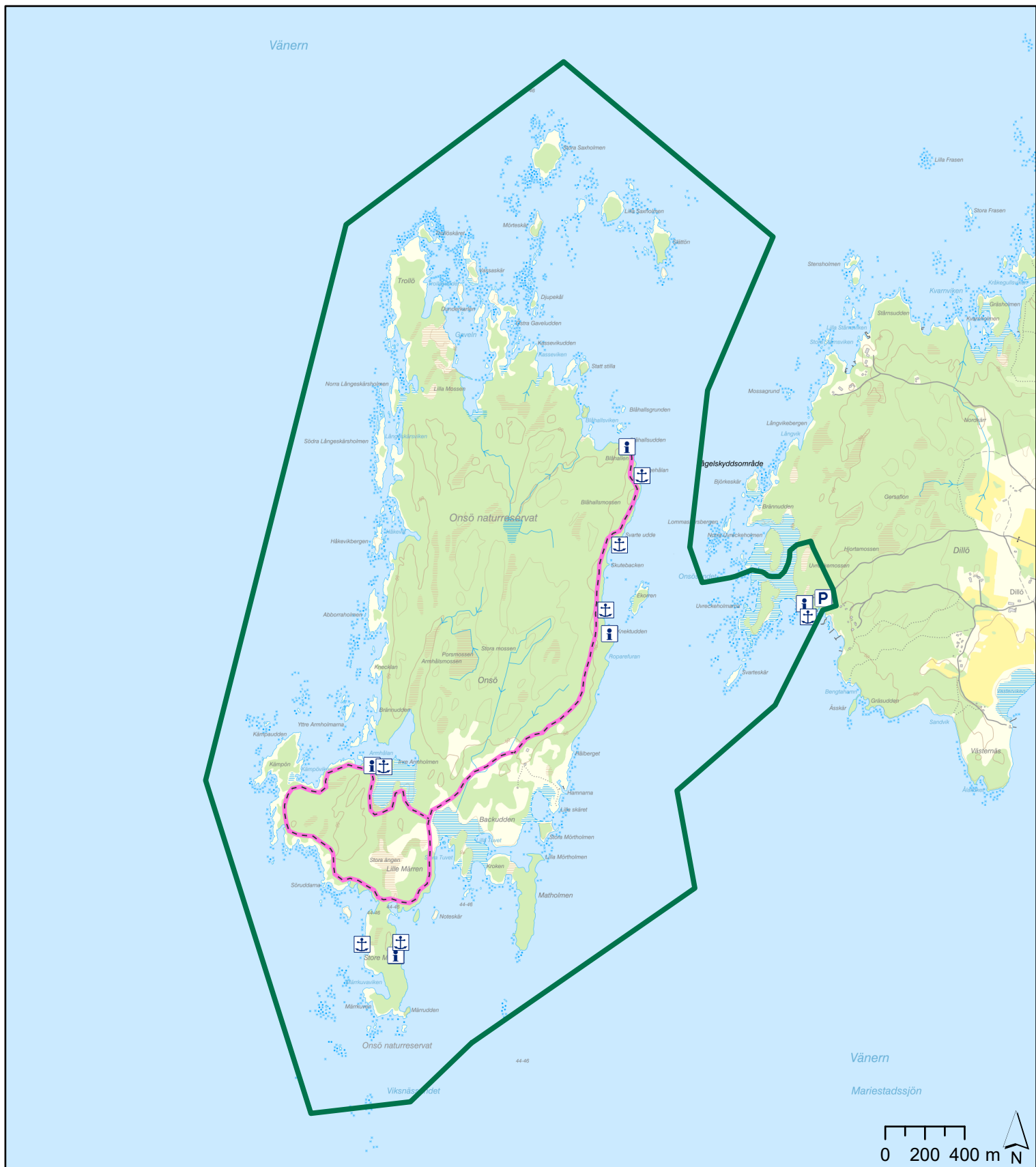
- Gräns för naturreservat
- Fornlämning
- Ingen antikvarisk bedömning
- Möjlig fornlämning

Illustrationskarta till skötselplan för
Onsö naturreservat
Tillhör Länsstyrelsens beslut
2023-11-13, dnr 43458-2015

Länsstyrelsen
Västra Götaland

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Bilaga 2d - Anläggningar för friluftslivet

Gräns för naturreservat

P-plats

Informationsskylt

Hamn, ankringsplats

Vandringsled

Illustrationskarta till skötselplan för
Onsö naturreservat
Tillhör Länsstyrelsens beslut
2023-11-13, dnr 43458-2015

Länsstyrelsen
Västra Götaland

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Förteckning över sakägare i Onsö naturreservat

Namn	Adress	Postnr och ort	Fastighet eller andra rättigheter
Naturvårdsverket		106 48 Stockholm	Onsö 1:7, 1:6
Alfred Akersten	Fjäll Eriksrud 1	542 95 Mariestad	Servitut eller andra rättigheter
Eva Akersten	Fjäll Eriksrud 1	542 95 Mariestad	Servitut eller andra rättigheter

Sändlista

Mark- och sakägare		
Alfred Akersten	Fjäll Eriksrud 1	542 95 Mariestad
Eva Akersten	Fjäll Eriksrud 1	542 95 Mariestad

Organisation m.m.	
Mariestads kommun	info@mariestad.se
Skogsstyrelsen	skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se
SGU	sgu@sgu.se
Sjöfartsverket	sjofartsverket@sjofartsverket.se
Mariestads kommun	info@mariestad.se
Skogsstyrelsen	skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se
SGU	sgu@sgu.se
Sjöfartsverket	sjofartsverket@sjofartsverket.se
LRF Västra Götaland	registrator@lrf.se
Mellersta Götalands jordägareförening	mgj@jordagarna.se
Torsö Hembygdsförening	bengt.ojeras@telia.com
Torsösnipans vänner	info@torsosnipansvanner.se
Mariestads fyrsällskap	upplysningar@mariestadsfyr.se
Mariestads fågelklubb	pobbirders@hotmail.se
Friluftsförbundet i Mariestad	mariestad@friluftsförbundet.se
Kryssarklubben Väner	maltes@telia.com
Lugnås Båtklubb	ordforande@lignasbatklubb.se
Mariestads motorbåtsklubb	mariestadsmk@outlook.com
Mariestads naturskyddsförening	mariestad@naturskyddsforeningen.se
Mariestads segelklubb	Magnus-svensson@mariestadssegelklubb.se
Mariestads sportfiskeklubb	Boitomten.1@gmail.com

Så här överklagar du Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsens beslut kan överklagas hos regeringen. **Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Länsstyrelsen.**

Länsstyrelsens e-postadress är:

vastragotaland@lansstyrelsen.se

Skickar du med vanlig post är adressen:

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg.

Har överklagandet kommit in i rätt tid överlämnar Länsstyrelsen överklagandet och handlingarna till regeringen.

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen senast 8 dec. 2023.

Överklagandet ska vara skriftligt. I skrivelsen ska du ange

- ditt namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress,
- vilket beslut du överklagar, till exempel genom att ange beslutsdatum och ärendets diarienummer, samt
- hur du anser att Länsstyrelsens beslut ska ändras och varför det ska ändras.